

กิตติกรรมประกาศ

ชุดโครงการวิจัย การพัฒนาสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยในปีงบประมาณ พ.ศ.2562 จากสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ภายใต้แผนงานวิจัย SPEARHEAD ด้านเศรษฐกิจ กลุ่มบริการมูลค่าสูง : การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งได้เห็นความสำคัญของพัฒนาสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการพัฒนารูปแบบสปาล้านนา พัฒนาเกณฑ์การรับรองสปาแบบล้านนา พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปา และพัฒนาหลักสูตรรูปแบบการให้บริการสปาล้านนา เพื่อสามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการให้บริการสปาล้านนาให้เป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือในระดับสากล

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสุพรรณ ที่ปรึกษาชุดโครงการวิจัยในครั้งนี้ ที่ได้ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางในการดำเนินการวิจัยเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.วิภาดา คุณาวิทีกุล คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ให้การสนับสนุนในด้านเวลา บุคลากรและสถานที่ เพื่อให้คณะผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเรียบร้อย

ขอขอบคุณหน่วยงานภาครัฐได้แก่ งานธุรกิจสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ และภาคเอกชนได้แก่ นายกสมาคมไทยล้านนาสปา ผู้ประกอบการ ผู้จัดการสถานประกอบการธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพในภาคเหนือโดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ทุกท่าน รวมทั้งบริษัทผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สปา ที่ได้สละเวลาเข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็น การให้ข้อมูล การเข้าร่วมการทดลอง การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญอัตลักษณ์ล้านนา ตลอดจนแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ คุณพงษ์ภาณุ เศวตรุนทร์ ประธานบริหารแผนงานวิจัยฯ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุภาวดี โพธิยะราช ผู้อำนวยการภารกิจจัดทำแผนงบประมาณการวิจัย สกสว. ที่ให้การสนับสนุนชุดโครงการวิจัยด้วยดีตลอดมา และขอขอบพระคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิประจำแผนงานวิจัย SPEARHEAD ด้านเศรษฐกิจ กลุ่มบริการมูลค่าสูง: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รองศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ ประธานคณะผู้ทรงคุณวุฒิฯ, ดร.อดิษฐ์ ชัยรัตนานนท์ ผู้จัดการนวัตกรรม ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการบริหารแผนงานวิจัยฯ ทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการวิจัยตั้งแต่โครงร่างการวิจัยจนถึงรายงานฉบับสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

บทสรุปผู้บริหาร

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

รายชื่อวิทยานิพนธ์	1. ศาสตราจารย์ ดร.อารีวรรณ กลั่นกลั่น	หัวหน้าชุดโครงการวิจัยและ * หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย ที่ 2
	2. รองศาสตราจารย์ ดร.นันทพร แสนศิริพันธ์	หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย ที่ 1*
	3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ ไชยสุต	หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย ที่ 3**

สังกัด คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่* และคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness tourism) มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2560 มีมูลค่าสูงประมาณ 639.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (The Global Wellness Tourism Economy, 2018) ประเทศไทยถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากปัจจัยที่สำคัญ คือ การให้บริการที่มีคุณภาพ มีการต้อนรับที่อบอุ่น ราคาเหมาะสม มีวัฒนธรรมไทยที่งดงามและมีสถานที่ท่องเที่ยวอันสวยงาม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มที่มีรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จึงเป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth) โดยเฉพาะการให้บริการสปาเป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวไทยที่ได้รับความนิยมอย่างมากและมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจังหวัดในภาคเหนือมีศักยภาพสูงและมี อัตลักษณ์ล้านนาในการบริการที่ครอบคลุมรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่มีลักษณะโดดเด่นของล้านนา มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ล้านนาให้ผู้ประกอบการได้นำไปใช้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (จุฑาธิปต์ จันท์เอียด และคณะ, 2561) จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาภูมิปัญญาของล้านนาในการดูแลสุขภาพมาใช้ในการให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อต่อยอดการประกอบธุรกิจสปา รองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) ของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคงและยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในปัจจุบันพบว่ามีนักท่องเที่ยวแบบครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยมีทั้งสตรีมีครรภ์ รวมทั้งเด็กทารกด้วย ซึ่งปัจจุบัน ผู้ให้บริการสปาให้บริการในกลุ่มผู้ใหญ่ทั่วไปเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมการให้บริการในกลุ่มสตรีมีครรภ์และวัยเด็กเนื่องจากยังไม่มีองค์ความรู้เพียงพอ (คณะผู้วิจัย, เมษายน-พฤษภาคม 2561) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาและยกระดับขีดความสามารถในการให้บริการที่รองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มวัยสตรีตั้งครรภ์ และวัยเด็กเพิ่มขึ้น

นอกจากนั้น ปัจจุบันยังไม่พบว่ามีรูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำที่มีมาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการบริการสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่สากล เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการทั้งจากภายในและนอกประเทศว่าการบริการสปาชั้นนำมีคุณภาพอย่างแท้จริงจำเป็นต้องมีการให้การรับรองคุณภาพการให้บริการสปาชั้นนำ การสร้างมาตรฐานการให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสถาน

ประกอบการสปาที่จะมีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์ มีพื้นที่ยื่นในระดับสากล เป็นการสร้างความพึงพอใจ น่าสนใจ ความดึงดูดใจแก่ผู้รับบริการมากขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าการให้บริการมีคุณภาพ และเกิดการกลับมาใช้บริการซ้ำ สิ่งที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งในการให้บริการสปาที่มีอัตลักษณ์ คือ การมีผลิตภัณฑ์ในการให้บริการของตนเองที่มีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์ล้ำนา ซึ่งที่ผ่านมามีผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในสถานบริการสปาส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่นำเข้าจากต่างประเทศ โดยผลิตภัณฑ์ในประเทศที่ใช้ยังไม่พบว่ามีการรายงานในเรื่องของความปลอดภัย และความพึงพอใจของผู้รับบริการในแต่ละกลุ่มที่ใช้บริการ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์สปาที่ผลิตในประเทศไทยไม่สามารถส่งออกหรือเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคในวงกว้าง (อารีวรรณ กลั่นกลิน และคณะ, 2552) การดำเนินการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมของไทยที่มีคุณภาพ โดยการทดสอบทางวิทยาศาสตร์ทั้งด้านฤทธิ์ทางชีวภาพและความพึงพอใจของผู้บริโภคจะสามารถช่วยส่งเสริมการส่งออกของผลิตภัณฑ์สปาและน้ำมันหอมระเหยไทยที่มีอัตลักษณ์ออกสู่ตลาดสากลได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถนำมาใช้ในการให้บริการในสปาชั้นนำตามรูปแบบการบริการที่ได้พัฒนาให้เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรรูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำ เพื่อเพิ่มศักยภาพของการบริการให้มีมาตรฐานต่อไป

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการวิจัยเพื่อพัฒนาสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการพัฒนาแบบสปาชั้นนำ พัฒนาเกณฑ์การรับรองสปาแบบชั้นนำ พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้ำนาในการให้บริการสปา และพัฒนาหลักสูตรรูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำ เพื่อสามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการให้บริการสปาชั้นนำให้เป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือในระดับสากล อีกทั้งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการให้บริการสปาในท้องถิ่น ในประเทศ และต่างประเทศได้ต่อไป และเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอันจะก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. พัฒนารูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
2. พัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
3. พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้ำนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
4. พัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับทุกกลุ่มวัย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในส่วนของแผนงานการพัฒนาสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในพื้นที่ภาคเหนือ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนธันวาคม 2561 จนถึง เดือนพฤศจิกายน 2562 กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สถานที่ดำเนินการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดของแต่ละโครงการวิจัยย่อยทั้ง 3 โครงการ

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1. วางแผนติดตามการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อยทุกเดือน และร่วมกันปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงาน สำหรับโครงการย่อยที่ 1 มีการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสนับสนุนการขอพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

2. การบริหารจัดการการดำเนินการของโครงการวิจัยย่อยทั้งหมดให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด
3. ติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ
4. ประเมินผลการดำเนินการวิจัยของแต่ละโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ
5. บูรณาการผลการวิจัยของโครงการย่อยในภาพรวม และพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ สปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
6. จัดทำรายงานความก้าวหน้าของชุดโครงการวิจัยในภาพรวม
7. ประสานงานและติดตามการนำผลงานวิจัยไปตีพิมพ์ และนำเสนอผลงาน

2. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวางแผน การบริหารจัดการและการติดตาม ตลอดจนการประเมินผล โครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ ตลอดจนการประเมินผลแต่ละโครงการย่อย ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการให้บริการสปาล้านนาทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

1.1. ผลการทดลองพบว่าการนวดล้านนาสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้สึกผ่อนคลายสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

1.2 ผลการทดลองพบว่าการนวดล้านนาสำหรับกลุ่มสตรีตั้งครรภ์มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้สึกผ่อนคลายสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

1.3 ผลการทดลองพบว่าการนวดล้านนาสำหรับกลุ่มเด็กทารก หลังการนวดสัปดาห์ที่ 4 กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของน้ำหนักตัว และความยาวรอบศีรษะมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

1.4 ผลการทดลองพบว่าการใช้ดนตรีเพื่อการผ่อนคลายในกลุ่มบุคคลทั่วไปและกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ หลังทดลอง มีค่าเฉลี่ยอัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ ความดันซิสโตลิกและไดแอสโตลิกลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ค่าเฉลี่ยคลื่นสมองแอลฟาเพิ่มขึ้นภายหลังสิ้นสุดการทดลองทันทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

2. เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

2.1 เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 38 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรม 13 ตัวชี้วัด 2) รสชาติสะท้อนภูมิปัญญา 3 ตัวชี้วัด 3) กลิ่นสะท้อนความหอมล้านนา 7 ตัวชี้วัด 4) เสียงสะท้อนธรรมชาติล้านนา 3 ตัวชี้วัด 5) บริการสะท้อนวิถีชีวิต 14 ตัวชี้วัด

2.2 ได้แผนการพัฒนางานองค์กรที่ให้การรับรองคุณภาพความเป็นสปาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

3. พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ผลวิจัยได้สารสกัดหรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาที่มีอยู่ในภาคเหนือของไทย โดยได้คัดเลือก ว่านเสน่ห์จันทร์หอม และตะไคร้ภูเขา มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สปาที่มีอัตลักษณ์ล้านนา ได้แก่

น้ำมันนวดตัว ครีมบำรุงผิว เกลีสปา สบู่สำหรับแช่ตัวในอ่างอาบน้ำ (Bath bomb) สบู่เหลว และแชมพูและจากการศึกษาองค์ประกอบและปริมาณของทางเคมีของน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมและตะไคร้ภูเขา พบว่ามีคุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมี และมีฤทธิ์ด้านจุลชีพของตำรับต่อเชื้อกลุ่มต่างๆ มีความคงตัวของผลิตภัณฑ์ มีความชุ่มชื้นต่อผิวหนัง รวมทั้งพบว่าความพึงพอใจของผู้ทดสอบที่มีต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น มีค่าความพึงพอใจใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ในอุดมคติ

4. ผลวิจัย พบว่าได้ หลักสูตรการนวดล้านนาสำหรับในกลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ และเด็กทารก เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ สปาและผู้ให้บริการสปา เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

องค์ประกอบของหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ สปาและผู้ให้บริการสปา แบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประกอบด้วย

- หลักการและเหตุผล ความต้องการ ความคาดหวังของสังคม
- การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ ทั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและเฉพาะ
- โครงสร้างหลักสูตร
- เนื้อหาวิชา และคู่มือผู้เรียน คู่มือผู้สอน : โครงการย่อยที่ 1 ร่วมกับกลุ่มประกอบการได้จัดทำเอกสารเนื้อหา ขั้นตอนการให้บริการการนวดล้านนา ทั้งในกลุ่มคนทั่วไปและสตรีตั้งครรภ์ และเด็กทารก ซึ่งจะพัฒนาเป็นเอกสารคู่มือในการเรียนการสอนต่อไป
- การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ตารางเรียน วิธีการเรียนการสอน สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน
- การประเมินผล
- เอกสารอ้างอิง และตำราเรียน
- คุณสมบัติผู้เรียนและผู้สอน

5. ผลการวิจัย การบูรณาการผลการวิจัยทั้ง 3 โครงการย่อย พบว่า ได้ รูปแบบการให้บริการสปา ล้านนา ที่ใช้การให้บริการนวดล้านนา ในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ เด็กทารก โดยใช้ศาสตร์ภูมิปัญญาล้านนา และ ดนตรีล้านนาที่สามารถสร้างความผ่อนคลาย ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปา คือ น้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาที่มีอยู่ในภาคเหนือของไทย โดยได้คัดเลือก ว่านเสน่ห์จันทร์หอม และ ตะไคร้ภูเขา เป็นผลิตภัณฑ์สปาที่มีอัตลักษณ์ล้านนา ที่มีฤทธิ์ด้านจุลชีพ ทำให้ผิวหนังมีความชุ่มชื้น และ ผู้รับบริการพึงพอใจ การบูรณาการ จะผสมผสานรูปแบบการให้บริการที่ครอบคลุมทั้ง การให้บริการสปา (Spa services) และ ผลิตภัณฑ์สปา (Spa products)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้ในการพัฒนาแผนการให้บริการการนวดล้านนาในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ เด็กทารก รวมทั้งดนตรีล้านนาในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจริง
2. ควรนำเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปปรับใช้กับสถานประกอบการสปาจริง
3. ควรนำผลิตภัณฑ์สปาล้านนาที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจริง
4. ควรนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในสถานประกอบการสปาในพื้นที่ ให้มีความรู้ และทักษะการให้บริการที่สูงขึ้น

3. ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย

ระดับจุลภาค

1. ผลการวิจัยของชุดโครงการการพัฒนาสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทำให้เกิดการสร้างรายได้แก่ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพในพื้นที่ จากการที่มีบริการที่มีคุณภาพโดดเด่น มีอัตลักษณ์ครอบคลุมในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ เด็กทารก โดยใช้ผลิตภัณฑ์สปาที่มีพืชในท้องถิ่นล้านนาเป็นองค์ประกอบ ได้แก่ ว่านเสน่ห์จันทร์หอม และตะไคร้ภูเขา รวมทั้งการที่สถานประกอบการได้รับการรับรองคุณภาพ ว่ามีการให้บริการที่มีคุณภาพตามเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนา ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ และความมั่นใจในการเลือกใช้บริการ เกิดการใช้บริการซ้ำมากขึ้น
2. หลักสูตรที่ได้จากชุดโครงการวิจัยสำหรับการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ การนวดล้านนาสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไป การนวดล้านนาสำหรับกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ จะเป็นหลักสูตรที่ช่วยพัฒนาศักยภาพบุคลากรในสถานประกอบการสปาในพื้นที่ ให้มีความรู้ และทักษะการให้บริการที่สูงขึ้น ส่งผลต่อรายได้ของบุคลากรเพิ่มมากขึ้น เป็นการสร้างอาชีพและเพิ่มโอกาสในการจ้างงานให้กับภาคอุตสาหกรรมและภาคชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างรายได้แก่ประเทศ

ระดับมหภาค

1. การพัฒนาสปาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสปา ที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาที่มีมาตรฐาน สามารถเพิ่มมูลค่าของธุรกิจสปาให้แก่ผู้ประกอบการในประเทศสามารถทำการส่งออกไปยังเครือข่ายธุรกิจของผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในต่างประเทศได้ สถานประกอบการมีความสามารถแข่งขันได้ในระดับชาติ นานาชาติ
2. เพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการสปาในพื้นที่ สร้างงานและมีรายได้เพิ่มขึ้นในด้านผลิตภัณฑ์ สปาล้านนาและรูปแบบสปาล้านนา
3. เพิ่มศักยภาพในการผลิตของภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติสำหรับสปา เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของลูกค้า เช่น สมุนไพร เครื่องสำอาง อุปกรณ์ตกแต่ง เคหะสิ่งทอ เครื่องแบบพนักงาน/ผู้ให้บริการ ซอฟต์แวร์ อาหาร/เครื่องดื่มสุขภาพ

4. ผลสำเร็จและผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยในปีนี้อาจนำไปต่อยอดการวิจัยในปีต่อไป โดยการนำสปาเมนูที่สร้างขึ้น ไปบูรณาการร่วมกับรูปแบบการให้บริการสปาบำบัดและผลิตภัณฑ์สปาบำบัดที่พัฒนาขึ้น โดยทดลองใช้จริงในสถานประกอบการสปา ให้ครบตามองค์ประกอบรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส โดยทุกองค์ประกอบให้เป็นไปตามมาตรฐานของเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาบำบัดที่พัฒนาขึ้นด้วย ตลอดจนการต่อยอดหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในปีนี้อาจนำไปพัฒนาบุคลากรในสถานประกอบการสปาให้มีความรู้และทักษะสามารถให้บริการตามเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาบำบัดที่พัฒนาขึ้น เพื่อพัฒนาสปาบำบัดให้มีคุณภาพมาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือในระดับสากล อีกทั้งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการให้บริการสปาทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ต่อไป และเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอันจะก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับประเทศ

4. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้ประกอบการสามารถนำรูปแบบการให้บริการสปา ไปพัฒนาต่อยอดเมนูการให้บริการในกลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ กลุ่มเด็กทารก
2. ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ สามารถนำเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาบำบัดไปพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาบำบัดที่ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน (รูป รส กลิ่น เสียง)
3. ผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ ได้รับการพัฒนาศักยภาพการให้บริการในหลักสูตร สำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ สปาและผู้ให้บริการสปาแบบบำบัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
4. ผู้ใช้บริการสปาเพื่อสุขภาพ ได้รับบริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน มีความปลอดภัย มีความเชื่อมั่นในการได้รับการบริการ สามารถเลือกใช้บริการได้หลากหลายครอบคลุม

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพโดยเฉพาะสปาล้านนา เป็นความต้องการเร่งด่วนในการพัฒนาอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่มีการเจริญเติบโต การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการให้บริการสปาล้านนาทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) พัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ 4) พัฒนากลยุทธ์สำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับทุกกลุ่มวัย ซึ่งประกอบด้วยโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ ได้แก่ 1) รูปแบบการให้บริการสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Lanna Spa Services Model for Wellness Tourism) 2) การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Lanna Spa Accredited Criteria Development for Wellness Tourism) และ 3) ผลิตภัณฑ์สปาล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Lanna Spa Products for Spa Services for Wellness Tourism) เก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่าง มีนาคม ถึง พฤศจิกายน พ.ศ.2562

ผลวิจัยจาก การวางแผน การบริหารจัดการและการติดตาม ตลอดจนการประเมินผล โครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ พบว่า 1) ได้รูปแบบการให้บริการสปาล้านนาในกลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ กลุ่มเด็กทารก 2) เกณฑ์การรับรองความเป็นล้านนาที่ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 38 ตัวชี้วัด 3) ได้ผลิตภัณฑ์ น้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาที่มีอยู่ในภาคเหนือของไทย คือ ว่านเสน่ห์จันทร์หอม (K.marginata) และตะไคร้ภูเขา (L.cubeba) เป็นผลิตภัณฑ์สปาที่มีอัตลักษณ์ล้านนา เช่น น้ำมันนวดตัว ครีมนวดผิว เกลือสปา สบู่สำหรับแช่ตัวในอ่างอาบน้ำ (Bath bomb) สบู่เหลว และแชมพู 4) กลยุทธ์การนวดล้านนาสำหรับในกลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ กลยุทธ์การนวดล้านนาสำหรับในกลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ 5) การบูรณาการผลการวิจัยทั้ง 3 โครงการย่อย พบว่า ได้ รูปแบบการให้บริการสปาล้านนา ที่ใช้การให้บริการนวดล้านนา ในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ เด็กทารก โดยใช้ศาสตร์ภูมิปัญญาล้านนา และ ดนตรีล้านนา ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปา คือ น้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาที่มีอยู่ในภาคเหนือของไทย โดยได้คัดเลือก ว่านเสน่ห์จันทร์หอม และ ตะไคร้ภูเขา เป็นผลิตภัณฑ์สปาที่มีอัตลักษณ์ล้านนา จะผสมผสานรูปแบบการให้บริการที่ครอบคลุมทั้ง การให้บริการสปา (Spa services) และ ผลิตภัณฑ์สปา (Spa products)

การวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ ในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ ที่สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในการได้รับการบริการที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และมีอัตลักษณ์ล้านนาที่โดดเด่น และสร้างมูลค่าเพิ่มในการของธุรกิจสุขภาพต่อไป

Abstract

Nowadays, the brand identity development of health spa services, particularly of Lanna Spas, is urgently needed to promote a growing demand for wellness tourism. The objectives of this study were 1) to develop Lanna spa models for wellness tourism for all age groups, 2) to develop the Lanna spa accreditation criteria for wellness tourism, 3) to develop Lanna spa products for wellness tourism, and 4) to design training courses in order to develop competencies for wellness tourism that are needed for Lanna spa owners and therapists.

This study was composed of 3 sub-projects which were 1) the Lanna Spa Services Model for Wellness Tourism 2) the Lanna Spa Accreditation Criteria Development for Wellness Tourism, and 3) Lanna Spa Products for Spa Services and Wellness Tourism. Data were collected from March to November 2019.

Outcomes of this study were as follows:

- 1) Lanna spa massage models for wellness tourism targeted to the general population, pregnant women, and infants.
- 2) Lanna spa accreditation criteria that covered 5 domains of sight, taste, smell, sound, and touch, composed of 38 indicators.
- 3) Lanna spa products which included Lanna aromatic scents from plants growing in the Northern part of Thailand (K. Marginata and L. Cubeba). These fragrance products included body massage oil, body lotion, spa salt, bath bombs, liquid soap, and shampoo.
- 4) Lanna spa massage courses for the general population and pregnant women.
- 5) The integration of 3 sub-projects revealed that Lanna spa massage models for the general population, pregnant women, and infants applied Lanna wisdom and Lanna music. This model also developed spa products such as essential oils (K. Marginata and L. Cubeba) which originate from the northern part of Thailand. The Lanna spa massage models integrated both spa services and spa products.

Results from this study can be utilized in the health spa service to strengthen spa customers' confidence and trust that services will be of a high-standard. It can also be used to strengthen the Lanna brand identity in order to further add value to the spa business.

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	i
บทสรุปผู้บริหาร	ii
บทคัดย่อภาษาไทย	viii
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ix
สารบัญตาราง	xi
สารบัญรูปภาพ	xii

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 กรอบขั้นตอนการวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการแปลผล	3
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ	4

บทที่ 2 การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
- สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย	5
- รูปแบบการให้บริการสปาไทยและสปาล้านนา	7
- มาตรฐานการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ	9
- ผลกระทบในสปาเพื่อสุขภาพ	10
- การพัฒนาหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร	11
- แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร	12
- องค์ประกอบของหลักสูตร	13
2.2 กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	14

บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย

3.1 วางแผนติดตามการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อยทุกเดือน	15
3.2 บริหารจัดการการดำเนินการของโครงการวิจัยย่อย	15
3.3 ติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ	16
3.4 ประเมินผลการดำเนินการวิจัยของแต่ละของชุดโครงการวิจัย และโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ	17
3.5 บูรณาการผลการวิจัยของโครงการย่อยในภาพรวม	17

3.6 การพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปา และผู้ให้บริการสปาแบบล่านาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	17
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย	
4.1 วางแผนติดตามการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อยทุกเดือน	19
4.2 บริหารจัดการการดำเนินการของโครงการวิจัยย่อย	19
4.3 ติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ	19
4.4 ประเมินผลการดำเนินการวิจัยของแต่ละโครงการวิจัยย่อยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ ของชุดโครงการวิจัยในทุกไตรมาส	32
4.5 บูรณาการผลการวิจัยของโครงการย่อยในภาพรวม	44
4.6 ผลการวิจัยด้านพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปา และผู้ให้บริการสปาแบบล่านาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	46
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	52
5.2 อภิปรายผล	53
5.3 ข้อเสนอแนะ	55
บรรณานุกรม	57
ภาคผนวก	59
- คู่มือผู้เรียน หลักสูตรการนวดล่านาสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไป	
- คู่มือผู้เรียน หลักสูตรการนวดล่านาสำหรับกลุ่มสตรีตั้งครรภ์	
- คู่มือผู้เรียน หลักสูตรการนวดสำหรับเด็กทารก	
- คู่มือผู้สอน หลักสูตรการนวดล่านาสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไป	
- คู่มือผู้สอน หลักสูตรการนวดล่านาสำหรับกลุ่มสตรีตั้งครรภ์	
- คู่มือผู้สอน หลักสูตรการนวดสำหรับเด็กทารก	

สารบัญตาราง

[illegible]

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	14
รูปภาพที่ 2 การดำเนินการวิจัยและการบูรณาการผลการวิจัยของโครงการย่อยในภาพรวม	18
รูปภาพที่ 3 ผลของการวิจัยที่บูรณาการทั้ง 3 โครงการย่อย	45

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายแตกต่างจากอดีต ที่มีทั้งการท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและผ่อนคลาย และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness tourism) แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในประเทศต่าง ๆ จะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลในปี พ.ศ.2560 มีมูลค่าสูงประมาณ 639.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (The Global Wellness Tourism Economy, 2018) นักท่องเที่ยวจะนิยมการท่องเที่ยวร่วมกับการทำให้มีสุขภาพดีขึ้นควบคู่กันไปด้วย กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีคุณภาพและจะใช้จ่ายสูงกว่านักท่องเที่ยวประเภทอื่น ประเทศไทยถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากปัจจัยที่สำคัญ คือ การให้บริการที่มีคุณภาพ มีการต้อนรับที่อบอุ่น ราคาเหมาะสม มีวัฒนธรรมไทยที่งดงามและมีสถานที่ท่องเที่ยวอันสวยงาม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มที่มีรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จึงเป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth) ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพอยู่แล้วและควรมีการพัฒนาต่อยอด จึงทำให้ธุรกิจบริการสุขภาพ มีการขยายตัวและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเฉพาะการให้บริการสปาเป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวไทยที่ได้รับความนิยมอย่างมากและมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จังหวัดในภาคเหนือมีศักยภาพสูง มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากถือเป็นภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวไทย นอกจากนี้ การให้บริการสปาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้รับการสนับสนุนความเป็นอัตลักษณ์ล้านนาในการบริการที่ครอบคลุมรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสที่มีลักษณะโดดเด่นของล้านนา มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ล้านนาให้ผู้ประกอบการได้นำไปใช้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (จุฑาธิปต์ จันทรเอียด และคณะ, 2561) จากการศึกษาของ ยิ่งยง เทาประเสริฐ (2542) พบว่า ชาวล้านนามีการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งประกอบด้วย การบำบัดรักษา และการส่งเสริมป้องกัน ครอบคลุมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ การดูแลสุขภาพแบบล้านนายังใช้พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจอีกด้วย (พรรณเพ็ญ เครือไทย, 2551) จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาภูมิปัญญาของล้านนาในการดูแลสุขภาพมาใช้ในการให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อต่อยอดการประกอบธุรกิจสปา รองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) ของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคงและยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จากผลการวิจัยของ อัครพงศ์ อันทอง และคณะ (2557) พบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการสปามีความต้องการความผ่อนคลายและการสร้างเสริมสุขภาพไปพร้อมกัน ในปัจจุบันพบว่า นักท่องเที่ยวแบบครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยมีทั้งสตรีมีครรภ์ รวมทั้งเด็กทารกด้วย ซึ่งปัจจุบัน ผู้ให้บริการสปาให้บริการในกลุ่มผู้ใหญ่ทั่วไปเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมการให้บริการในกลุ่มสตรีมีครรภ์และวัยเด็กเนื่องจากยังไม่มีองค์ความรู้เพียงพอ ส่งผลให้ไม่กล้าให้บริการนักท่องเที่ยวกลุ่มเหล่านี้ (คณะผู้วิจัย, เมษายน-พฤษภาคม 2561) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาและยกระดับขีดความสามารถในการให้บริการ

ที่รองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มวัยสตรีตั้งครรภ์ และวัยเด็กเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น ปัจจุบันยังไม่พบว่ามีรูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำที่มีมาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการบริการสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่สากล เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการทั้งจากภายในและนอกประเทศว่าการบริการสปาชั้นนำมีคุณภาพอย่างแท้จริงจำเป็นจะต้องมีการให้การรับรองคุณภาพการให้บริการสปาชั้นนำ การสร้างมาตรฐานการให้บริการสปาแบบชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสถานประกอบการสปาที่จะมีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์ มีพื้นที่ยืนในระดับสากล เป็นการสร้างความพึงพอใจ น่าสนใจ ความดึงดูดใจแก่ผู้รับบริการมากขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าการให้บริการมีคุณภาพ และเกิดการกลับมาใช้บริการซ้ำ สิ่งที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งในการให้บริการสปาที่มีอัตลักษณ์ คือ การมีผลิตภัณฑ์ที่ในการให้บริการของตนเองที่มีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์ชั้นนำ ซึ่งที่ผ่านมาผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในสถานบริการสปาส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่นำเข้าจากต่างประเทศ โดยผลิตภัณฑ์ในประเทศที่ใช้อย่างไม่พบว่ามีรายการงานในเรื่องของความปลอดภัย และความพึงพอใจของผู้รับบริการในแต่ละกลุ่มที่ใช้บริการ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์สปาที่ผลิตในประเทศไทยไม่สามารถส่งออกหรือเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคในวงกว้าง (อารีวรรณ กลั่นกลั่น และคณะ, 2552) การดำเนินการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมของไทยที่มีคุณภาพ โดยการทดสอบทางวิทยาศาสตร์ทั้งด้านฤทธิ์ทางชีวภาพ และความพึงพอใจของผู้บริโภคจะสามารถช่วยส่งเสริมการส่งออกของผลิตภัณฑ์สปาและน้ำมันหอมระเหยไทยที่มีอัตลักษณ์ออกสู่ตลาดสากลได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถนำมาใช้ในการให้บริการในสปาชั้นนำตามรูปแบบการบริการที่ได้พัฒนาให้เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรรูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำ เพื่อเพิ่มศักยภาพของในการบริการให้มีมาตรฐานต่อไป

คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการวิจัยเพื่อพัฒนาสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการพัฒนารูปแบบสปาชั้นนำ พัฒนาเกณฑ์การรับรองสปาแบบชั้นนำ พัฒนาผลิตภัณฑ์สปาในการให้บริการสปา และพัฒนาหลักสูตรรูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำ เพื่อสามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการให้บริการสปาชั้นนำให้เป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือในระดับสากล อีกทั้งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการให้บริการสปาในท้องถิ่น ในประเทศ และต่างประเทศได้ต่อไป และเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอันจะก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. พัฒนารูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
2. พัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
3. พัฒนาผลิตภัณฑ์สปาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
4. พัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับทุกกลุ่มวัย

1.3 กรอบขั้นตอนการวิจัย

1. วางแผนติดตามการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อยทุกเดือน และร่วมกันปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงาน สำหรับโครงการย่อยที่ 1 มีการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสนับสนุนการขอพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

2. การบริหารจัดการการดำเนินการของโครงการวิจัยย่อยทั้งหมดให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด

3. ติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ
4. ประเมินผลการดำเนินการวิจัยของแต่ละโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ
5. บูรณาการผลการวิจัยของโครงการย่อยในภาพรวม และพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ สปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
6. จัดทำรายงานความก้าวหน้าของชุดโครงการวิจัยในภาพรวม
7. ประสานงานและติดตามการนำผลงานวิจัยไปตีพิมพ์ และนำเสนอผลงาน

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการให้บริการสปาล้านนา หมายถึง การให้บริการเพื่อสุขภาพโดยใช้ศาสตร์ของการใช้น้ำ และนวดร่วมกับศาสตร์อื่นๆ ที่มีการนำเอาอัตลักษณ์ไทยล้านนาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในกลุ่มบุคคลทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ และเด็กวัยทารกอย่างมีคุณภาพ และได้มาตรฐาน

สปาล้านนา หมายถึง สถานที่ประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ผ่านการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข ที่มีการนำเอาอัตลักษณ์ไทยล้านนาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง กิจกรรมนันทนาการต่างๆ ที่มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันภาวะเจ็บป่วย และการฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อความสุขสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนา หมายถึง ตัวบ่งชี้คุณภาพเพื่อการตรวจสอบการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ โดยนำอัตลักษณ์ไทยล้านนามาประยุกต์ใช้ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลิตภัณฑ์สปาที่มีน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ อาทิ เช่น น้ำมันนวดตัว ครีมนวดผิว เกลีสปา สบู่สำหรับแช่ตัวในอ่างอาบน้ำ (Bath bomb) สบู่เหลว แชมพู และสครับขัดผิว เป็นต้น

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคม 2562 จนถึง เดือนพฤศจิกายน 2562 ประชากรและกลุ่มประชากรจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการวิจัยย่อยทั้ง 3 โครงการ ได้แก่

โครงการย่อยที่ 1 รูปแบบการให้บริการสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การดำเนินการวิจัยในปีที่ 1 นี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย บุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ และเด็กวัยทารก ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ มิถุนายน 2562 ถึง 30 พฤศจิกายน 2562 สถานที่ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง ได้แก่ คู่มือวิธีการนวดสำหรับบุคคลทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ และเด็กวัยทารก และบทเพลงบรรเลงล้านนา

2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกส่วนบุคคล เครื่องวัด vital signs เครื่องวัดอัตราการเต้นของหัวใจทารกในครรภ์ เครื่องชั่งน้ำหนักทารก สายวัด แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินความเครียด แบบประเมินภาวะซึมเศร้า แบบประเมินความรู้สึกผ่อนคลาย แบบประเมินความพึงพอใจ และแบบบันทึกระดับของคลื่นสมอง

โครงการย่อยที่ 2 การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ประกอบการสปาหรือผู้ดำเนินการสปา, เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับงานด้านธุรกิจสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข, ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการด้านภูมิปัญญาล้านนา ในจังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ โดยมีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ มีนาคม 2562 ถึง 30 พฤศจิกายน 2562 สถานที่ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องในการทำงานด้านสปาเพื่อสุขภาพ
2. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการด้านภูมิปัญญาล้านนา และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
3. แนวคำถามในการสนทนากลุ่มผู้ประกอบการสปาหรือผู้ดำเนินการสปา
4. เครื่องบันทึกเสียงและอุปกรณ์การบันทึก
5. แบบสอบถามประเมินความเป็นไปได้ของเกณฑ์ความเป็นสปาชั้นนำ

โครงการย่อยที่ 3 โครงการนี้เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาที่มีพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ ซึ่งทำการคัดเลือกพืชทั้งสองชนิด คือ เสน่ห์จันทร์หอมในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และตะไคร้ภูเขาในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยโครงการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 มุ่งเน้นในการสกัด ศึกษาฤทธิ์ทางชีวภาพ ควบคุมคุณภาพ พร้อมทั้งจัดทำมาตรฐานของน้ำมันหอมระเหยจากเสน่ห์จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาซึ่งเป็นพืชหอมที่มีอัตลักษณ์ล้านนา เพื่อเป็นวัตถุดิบหลักในการพัฒนาและคิดค้นผลิตภัณฑ์สปาที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์สปา ระยะที่ 2 ศึกษาผลความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์สปาที่พัฒนาขึ้นในสถานประกอบการจริง และระยะที่ 3 มุ่งเน้นการจัดทำแผนการตลาดที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์สปาที่พัฒนาขึ้น ให้สามารถแข่งขันในธุรกิจสปาและสุขภาพที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ทั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้จะใช้ระยะเวลาทั้งสิ้นสามปี

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. รูปแบบการให้บริการสปาแบบล้านนาในบุคคลทั่วไป ผู้สูงอายุ สตรีตั้งครรภ์ และทารก (ปีที่ 1)
2. เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำ (ปีที่ 1)
3. ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการบริการสปาที่มีพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ (ปีที่ 1)
4. หลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับทุกกลุ่มวัย (ปีที่ 1)
5. โครงการวิจัยย่อยทุกโครงการมีการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยผลลัพธ์และผลสำเร็จได้ที่พึงสามารถนำไปต่อยอดการวิจัยในปีต่อไป

บทที่ 2

การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) เพื่อพัฒนารูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำทุกช่วงวัยพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำ พัฒนาลิขสิทธิ์สปาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมทั้งพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับทุกกลุ่มวัย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาการสปาชั้นนำเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและสร้างเครื่องมือวิจัย มีรายละเอียดเนื้อหาครอบคลุมดังนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คณะผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องครอบคลุมเนื้อหาดังนี้

- 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย
- 2) รูปแบบการให้บริการสปาไทยและสปาชั้นนำ
- 3) มาตรฐานการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ
- 4) ผลลัพธ์ในสปาเพื่อสุขภาพ
- 5) การพัฒนาหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร

1) สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย

นโยบายด้านการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ชักจูงให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในประเทศไทย และสร้างสิ่งจูงใจและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกื้อกูลต่อบรรยากาศการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวอันมีลักษณะโดดเด่นร่วมกันหรือจัดเป็นกลุ่มได้ เช่น กลุ่มธรรมชาติ เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากวิถีชีวิตชุมชน โดยเน้นการให้ความรู้และเพิ่มมาตรฐานความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน การควบคุมสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ ราคาเป็นธรรม ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบข้อเสนอ 10 อุตสาหกรรมเป้าหมาย เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth) ประกอบด้วย การต่อยอดอุตสาหกรรมเดิมที่มีศักยภาพใน 5 กลุ่ม ซึ่งเป็นการลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้วในประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ ปัจจัยผลิต โดยการลงทุนชนิดนี้จะส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะสั้นและระยะกลาง โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มที่มีรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจะเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการต่อยอดจากอุตสาหกรรมเดิมจะสามารถเพิ่มรายได้ของประชากรได้ประมาณร้อยละ 70 จากเป้าหมาย ส่วนอีกร้อยละ 30 จะมาจากอุตสาหกรรมใหม่

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำยุทธศาสตร์การปฏิบัติการท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 – 2560 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบในหลักการแล้ว เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2558 โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อวางรากฐานการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน มีเป้าหมายรวม 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ (ในปี พ.ศ. 2560 มีการสร้างรายได้รวม 2.5 ล้านล้านบาท และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น) ด้านสังคม (การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในสังคมไทย และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน) และด้านสิ่งแวดล้อม (มีการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน) สำหรับพันธกิจ ประกอบด้วย การกระตุ้นตลาดท่องเที่ยวคุณภาพให้ได้ตามเป้าหมาย/ พัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน/ บริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการบูรณาการ เชื่อมโยงระดับชาติถึงท้องถิ่น โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ กล่าวคือ

1. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว โดยใช้กลยุทธ์การยกระดับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวสู่การเป็น “Quality Leisure Destination”/ กลยุทธ์การปรับโครงสร้างตลาดสู่ High value/ กลยุทธ์การสร้างโอกาสทางการท่องเที่ยวสู่คนไทยทุกกลุ่มหรือกลยุทธ์สร้างสมดุลเชิงเวลาและพื้นที่

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว โดยมีกลยุทธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่/ กลยุทธ์การพัฒนาารายสาขา โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ และการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ/ กลยุทธ์พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว/ กลยุทธ์พัฒนาความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว/ กลยุทธ์พัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

ในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือได้มีแนวคิดในการพัฒนารายได้จากการท่องเที่ยวเช่นกัน เพราะภาคเหนือมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายที่สามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในภาค และเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว (Cluster) อาทิ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน และเชิงนิเวศน์ จึงมีการวางเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของจังหวัด ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น ที่มีการฟื้นฟู สืบสาน และสร้างสรรค์พัฒนาสู่การผลิตสินค้าและบริการ โดยเฉพาะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีบริการสุขภาพ นอกจากนี้ ท่าเลที่ตั้งของภาคเหนือมีศักยภาพในการขยายการค้าการลงทุนและบริการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และสามารถขยายไปสู่จีนตอนใต้และกลุ่มประเทศเอเชียใต้ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และ ตะวันออก-ตะวันตกจึงจำเป็นต้องนำศักยภาพทางภูมิสังคมประกอบกับปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และองค์ความรู้ของสถาบันการศึกษาและองค์กรในพื้นที่ มาใช้ในการต่อยอดการผลิตและบริการที่มีศักยภาพและโอกาสเพื่อสร้างมูลค่าสูงตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์

นอกจากนี้การจัดการความรู้ เป็นสิ่งที่จะนำมาใช้ประโยชน์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่มีการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เนื่องจากต้องมีการศึกษาทั้งในด้านอุปสงค์ อุปทาน ของสถานการณ์การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในด้านสิ่งแวดล้อม การนำการจัดการความรู้มาใช้ในการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการท่องเที่ยว เช่น จากการวิจัยในประเทศออสเตรเลีย ก็ได้้นำแนวคิดของการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในการท่องเที่ยวเช่นกัน (Cooper.C, 2005) ดังนั้นการจัดการความรู้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการออกแบบการท่องเที่ยว กระบวนการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพสูง จากการรวบรวมวรรณกรรมแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับสปอย่าง เป็นระบบจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

2) รูปแบบการให้บริการสปาไทยและสปาล้านนา

การให้บริการสปาในสถานประกอบการสปาแต่ละแห่งภายในประเทศอาจมีลักษณะของการผสมผสานศาสตร์ต่าง ๆ ในการให้บริการเพื่อนำเสนอเมนูที่หลากหลายซึ่งครอบคลุมทั้งรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสโดยสื่อถึงความเป็นไทยที่แตกต่างกัน รูปแบบสปาล้านนาถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของสปาไทยที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นในแต่ละองค์ประกอบของการให้บริการสปา ซึ่งแตกต่างกับรูปสปาไทยในภูมิภาคอื่น ดังนี้ (จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด และคณะ, 2561; เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ, สุรพจน์ วงศ์ใหญ่ และ วลัย ตันติกาญจน์, 2551)

1) รูป รวมความหมายถึง สิ่งที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากภายนอก คือ รูปแบบอาคาร ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอาจสร้างการรับรู้ถึงรูปแบบการให้บริการได้ โดยสถานประกอบการสปาทางภาคเหนือจะมีความชัดเจนด้านรูปแบบและรูปทรงของสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาที่เน้นความเรียบง่ายแต่แฝงไปด้วยความหรูหรา (สุรัสวดี อ่องสกุล, 2553) เช่น การนำบ้านไม้สักมาเป็นสปาและสื่อถึงความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน ส่วนทางภาคใต้้นอาจไม่มีรูปทรงที่เป็นเอกลักษณ์ไทยชัดเจน ทั้งนี้เพราะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมมลายูมาก จนมีผู้กล่าวว่าสิ่งก่อสร้างทางภาคใต้ของไทยคล้ายคลึงกับประเทศอินโดนีเซีย

การตกแต่งสวน การสร้างเอกลักษณ์ไทยที่โดดเด่นมากอย่างหนึ่ง คือ การตกแต่งสวนโดยใช้ไม้โบราณของไทย เช่น ไม้กว้าน แก้ว จำปี จำปา มาปลูกในสวนและสามารถหารูปปั้นที่สอดคล้องกับความเชื่อแบบไทยมาประดับ จะสามารถสะท้อนความเป็นไทยได้เป็นอย่างดี จากงานวิจัยของปวราณา อัจฉริยบุตร, จิราพร ประสารการ, ขนิษฐา ธนาวิรัตน์ (2549) พบว่าการบริหารจัดการสปาของเขตจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ สถานประกอบการสปาเกือบทุกแห่งนิยมปลูกไม้ประดับแบบไทย ๆ โดยเฉพาะไม้ดอกที่มีกลิ่นหอม

การตกแต่งภายใน เป็นส่วนที่สำคัญมากสำหรับการดำรงอยู่ของธุรกิจ เนื่องจากลูกค้าจะใช้เวลาอยู่ในสถานประกอบการสปาประมาณ 1-3 ชั่วโมง ดังนั้นการออกแบบตกแต่งภายในยังเป็นส่วนสำคัญมากในการสะท้อนเอกลักษณ์ไทย หรือสะท้อนแนวความคิดของผู้ดำเนินการธุรกิจสปานั้น ๆ สิ่งที่เป็นรูปแบบสปาไทยจะสามารถเริ่มได้ตั้งแต่พื้นที่ ซึ่งพื้นที่ที่สะท้อนความเป็นไทย ได้แก่ พื้นไม้หรือกระเบื้องดินเผา ส่วนพื้นกระเบื้องแกรนิตนั้นอาจจะดูตะวันตกมากเกินไป รวมถึงงานเฟอร์นิเจอร์ที่เน้นไปที่ไม่มากกว่าเหล็กหรืออะลูมิเนียม การตกแต่งผนังสามารถทำได้โดยนำเครื่องตกแต่งแบบไทย ๆ เช่น ผ้าไหม กระทั่งเครื่องจักรสานที่สามารถนำมาประดับมุมห้องได้

สิ่งที่สามารถบอกถึงเอกลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี คือ ผ้า ลวดลายการทอผ้าจะไม่เหมือนกันในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งลวดลายแต่ละลวดลายจะแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ เครื่องแบบพนักงาน ซึ่งต้องเน้นเอกลักษณ์ไทยโดยการนำลวดลายแบบไทย ๆ มาผสมผสานกับผ้าไทย อย่างไรก็ตามเครื่องแบบพนักงานจำเป็นต้องรัดกุม รักษาความสวยงามและความคล่องตัวของพนักงานในการทำงานด้วย

สำหรับการตกแต่งของสปาล้านนาจะมีการประยุกต์ใช้เครื่องตกแต่งในพื้นที่ เช่น รูปภาพแขวน ไม้แกะสลัก โคมไฟกระดาษ ผ้าพิมพ์ลวดลาย และปูนปั้นลวดลายต่าง ๆ มาประดับเพื่อสื่อให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ล้านนา (สุรัสวดี อ่องสกุล, 2553)

2) รส หมายถึง รสชาติและประโยชน์ของอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพแบบไทย ๆ ที่จัดไว้บริการลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการในสถานประกอบการสปา ส่วนประกอบต่าง ๆ ของพืชผักผลไม้ ธัญพืช จะถูกนำมาปรุงสดหรือแปรรูปให้เหมาะสมตามฤดูกาลและความนิยมของการบริโภค ปราศจากสารพิษและสารปรุงแต่ง มีกลิ่นและรสชาติตามธรรมชาติ อีกทั้งยังถูกนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาวะสุขภาพของแต่ละบุคคลมุ่งประโยชน์เพื่อบำรุงสุขภาพและความงามเปล่งปลั่งของผิวพรรณ จากงานวิจัยของ ปวราณา อัจฉริยบุตร, จิราพร ประสารการ, และ ขนิษฐา ธนาวิรัตน์ (2549) ที่ได้ศึกษาในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ พบว่าการจัดการด้านเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในสถานประกอบการสปาส่วนใหญ่จะเสิร์ฟเครื่องดื่มสมุนไพร เช่น น้ำ

กระเจียบ น้ำใบเตย น้ำขิง น้ำตะไคร้ เป็นต้น สำหรับการให้บริการสปาล้านนาในด้านรส ก็จะมีการนำพืชผักพื้นบ้านมาปรุงเป็นเครื่องต้มสมุนไพรขึ้นเสิร์ฟ เช่น น้ำมะเกี๋ยง น้ำมะปราง และน้ำมะแฟน เป็นต้น (สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2549)

3) กลิ่น หมายความว่า การใช้ศาสตร์ของศิลปะแห่งสุนทรียาบำบัด (Aromatherapy) ซึ่งเป็นกระบวนการและวิธีการในการสร้างเสริมสุขภาพ และบำบัดรักษาร่างกาย จิตใจ อารมณ์ของมนุษย์ด้วยกลิ่นของน้ำมันหอมระเหยที่สกัดได้จากส่วนต่าง ๆ ของพืช เช่น ดอก ใบ ราก ผล เปลือก ยาง และกลิ่นหอมที่ได้จากสัตว์ เป็นต้น ที่มาของน้ำมันหอมระเหยมีทั้งที่ผลิตในประเทศไทยและนำเข้าจากต่างประเทศ สถานประกอบการสปาบางแห่งได้คิดสูตรการผสมน้ำมันหอมระเหยขึ้นมาใช้เอง สถานประกอบการสปาบางแห่งจะไม่ใช้น้ำมันหอมระเหยจุดตะเกียงเนื่องจากพบว่าจะมีผลเสียต่อร่างกายในระยะยาว (ปวารณา อัจฉริยบุตร, จิราพร ประสารการ, ขนิษฐา ธนาวิรัตน์, 2549)

4) เสียง ดนตรีไทยมีความไพเราะครบถ้วนของอรรถรส ทั้งเครื่องสาย ดีด สี ตี เป่า ดนตรีไทยที่ใช้บรรเลงในสถานประกอบการสปาไทย ควรเป็นดนตรีของแต่ละท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศให้สอดคล้องกลมกลืนรู้สึกผ่อนคลายกับท่วงทำนอง โดยแต่ละท้องถิ่นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างใน 4 ภาค ดังนี้

4.1 ภาคเหนือ เป็นดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องสาย สะล้อ ซอ ซึง พิณเปี๊ยะ เป็นต้น ที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา ซึ่งเป็นท่วงทำนองที่ให้อรรถรสไพเราะ สามารถนำชีวิตและจิตใจไปสู่สุนทรียภาพเพราะท่วงทำนอง อารมณ์เพลงที่สอดคล้องต่อเนื่องอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น สปาล้านนาจึงมักนิยมใช้เครื่องดนตรีล้านนามาบรรเลงเป็นเสียงดนตรีเพื่อสร้างสุนทรียะขณะในบริการสปา

4.2 ภาคอีสาน ประกอบด้วยเครื่องดนตรีเป่า เครื่องสาย เครื่องตี เช่น แคน โปงลาง พิณ เป็นต้น ความเป็นพื้นบ้านแบบง่าย ๆ ที่ผสมผสานกันทำให้เกิดท่วงทำนองที่มีความไพเราะตามแบบฉบับของวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.3 ภาคกลาง การนำเอาเครื่องดนตรีหลายอย่างมาบรรเลงรวมกันเป็นวง เช่น ชิม ระนาด ซอด้วง ซออู้ ขลุ่ย พิณ เป็นต้น ทำให้เกิดท่วงทำนองที่น่าฟังยิ่งนัก

4.4 ภาคใต้ เสียงเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่มีความไพเราะ บ่งถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ซอ กลอง

5) สัมผัส หมายถึงสัมผัสจากมือในการให้บริการการนวด การทำทรีทเม้นท์ต่าง ๆ โดยถ่ายทอดความอ่อนโยนแบบไทย ๆ ผ่านการใช้ลีลาและท่าทางตามศาสตร์ ศิลปะ และมารยาทแห่งการนวด ผลที่ได้ต่อสุขภาพอันเกิดจากการนวดและการทำทรีทเม้นท์ต่าง ๆ และเนื่องจากลักษณะของกิจการจะมีลักษณะเป็นสถานที่ที่มีผู้ให้บริการแก่ลูกค้า จึงเป็นกิจการที่เข้าข่ายเป็นสถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการและเข้าข่ายเป็นกิจการที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ การประกอบกิจการสปาเพื่อสุขภาพ จึงถูกควบคุมดูแลโดยกระทรวงสาธารณสุขเพื่อให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับแก่นานาประเทศและเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ใช้บริการ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่บริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรอง ให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และ พ.ศ. 2559 ทั้งนี้รูปแบบสปาล้านนาในปัจจุบันจะมีเอกลักษณ์โดยใช้การสัมผัสแบบเนิบช้า อ่อนโยน ไม่ลงน้ำหนักมาก และมีการนำเอาเอกลักษณ์การรักษาแบบพื้นเมือง ได้แก่ การตอกเส้น ย่ำขาง และเช็ดแหก มาให้บริการร่วมด้วย (จุฑาธิปต์ จันทรเอยัด และคณะ, 2561)

3) มาตรฐานการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ

ในปี พ.ศ. 2559 กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ มีการกำหนดมาตรฐานการบริการ ด้านสปาเพื่อสุขภาพออกอย่างชัดเจน โดยมีการกำหนดคำจำกัดความตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่อง เรื่องกำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพและเสริมสวยตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 พ.ศ. 2546) และมีการกำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวยมาตรฐานของสถานที่บริการผู้ให้บริการหลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ใน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดความหมายของสถานประกอบการและกิจการของธุรกิจสปาไว้ 3 แบบ คือ กิจการสปาเพื่อสุขภาพ กิจการนวดเพื่อสุขภาพ และกิจการนวดเพื่อเสริมสวย สำหรับมาตรฐานของสถานที่ การบริการ และผู้ให้บริการของกิจการสปาเพื่อสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำมาตรฐานสปาไทยเพื่อให้ลูกค้ามั่นใจได้ว่าคุณภาพของสปาไทยมีมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขภาพโดยกำหนดมาตรฐานดูแลคุ้มครองความปลอดภัย 5 ด้าน คือ มาตรฐานสถานที่ของสถานประกอบการกิจการสปาเพื่อสุขภาพ มาตรฐานผู้ดำเนินการกิจการสปาเพื่อสุขภาพ มาตรฐานผู้ให้บริการกิจการสปาเพื่อสุขภาพ มาตรฐานการบริการกิจการสปาเพื่อสุขภาพ และ มาตรฐานความปลอดภัยกิจการสปาเพื่อสุขภาพ

หลังจากนั้นเกณฑ์การรับรองมาตรฐานกิจการสปาเพื่อสุขภาพตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดมาตรฐานอีก 5 ด้าน (สำนักงานส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ, 2551) ประกอบด้วยมาตรฐานด้านบริการ (Service Quality) มาตรฐานด้านบุคลากร (Skill Staff) มาตรฐานด้านผลิตภัณฑ์เครื่องมือและอุปกรณ์ (Tool & Equipment) มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการองค์กร (Organization & Management Quality) และมาตรฐานด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม (Ambience) โดยมาตรฐานคุณภาพเหล่านี้จะสนับสนุนสปาเพื่อสุขภาพที่ผ่านการรับรองให้ได้เครื่องหมายไทยสปาระดับโลก ซึ่งมี 3 ระดับ คือ ระดับแพลตตินัม ระดับโกลด์ และระดับซิลเวอร์ และต่อมาได้เป็นมาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล ในปี 2559

นอกจากนี้ยังมีมาตรฐานสปาอาเซียน (ASEAN Spa Services Standard) ที่เป็นมาตรฐานในระดับนานาชาติในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งได้มีการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการให้บริการสปา ที่เรียกว่า ASEAN Spa Services Standard โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนามาตรฐานการให้บริการสปาในอุตสาหกรรมสปาในกลุ่มประเทศอาเซียน ที่ช่วยสถานบริการสปาและผู้รับบริการสปา ได้รับประโยชน์จากการบริการที่ได้มาตรฐานและเป็นมืออาชีพ มาตรฐานประกอบด้วยด้านต่าง ๆ 7 ด้านดังต่อไปนี้ (ASEAN Spa Services Standard, 2016)

- 1) ด้านสถานที่ (Place)
- 2) ด้านการบริการ (Service)
- 3) ด้านบุคลากร (People)
- 4) ด้านผลิตภัณฑ์ (Products)
- 5) ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ (Equipment)
- 6) ด้านการจัดการ (Management) และ
- 7) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)

ในส่วนของภาคเหนือได้มีการพัฒนาการรับรองคุณภาพอัตลักษณ์ล้านนาสปา ซึ่งได้พัฒนาโดยคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพอัตลักษณ์ไทยล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 และมีการปรับปรุงในปี พ.ศ. 2556 และปี พ.ศ. 2559 โดยมีการกำหนดเกณฑ์ดังนี้

- 1) ด้านรูป แบ่งเป็น 2 หมวด ได้แก่ การตกแต่งภายนอกและการตกแต่งภายใน

- 1.1) การตกแต่งภายนอกและภายใน
- 1.2) อุปกรณ์ เครื่องใช้ การแต่งกาย สิ่งแสดงภาพลักษณ์
- 2) ด้านกลิ่นและรส
- 3) ด้านเสียง
- 4) ด้านสัมผัส
 - 4.1) การบริการทั่วไป การต้อนรับ
 - 4.2) การนวดไทยล้านนา
- 5) การบริหารจัดการอัตลักษณ์ไทยล้านนาสปาแบบยั่งยืน
 - 5.1) ด้านธรรมาภิบาลและบริหารจัดการ
 - 5.2) ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ล้านนา
 - 5.3) ด้านเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

4) ผลกระทบในสปาเพื่อสุขภาพ

ธุรกิจสปาและสุขภาพนอกจากจะเป็นธุรกิจที่มีศักยภาพการตลาดสูงแล้ว ยังเป็นธุรกิจที่สามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านศาสตร์การนวด รวมทั้งผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูงมาก ในส่วนของภาครัฐเองเห็นความสำคัญจึงกำหนดได้ให้บริการสปาเป็นหนึ่งในกลุ่มสินค้ายุทธศาสตร์ที่มุ่งสร้างความ เป็นเลิศในตลาดโลก อย่างไรก็ตามการพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาให้มีอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สำคัญ และเป็นการเพิ่มจุดขายให้กับธุรกิจสปาได้เป็นอย่างมาก

ศาสตร์แห่งสปามักจะเป็นที่กล่าวถึงร่วมกับศาสตร์แห่งการบำบัดด้วยกลิ่นหรือสუნอบบำบัด หากมองย้อนไปถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทย จะเห็นว่ามีความผูกพันกับสมุนไพรมาช้านาน พืชหอมและเครื่องเทศเป็นกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจใช้เป็นอาหาร ยา พิธีกรรม ตลอดจนใช้เป็นเครื่องหอม ซึ่งจะเห็นจากการที่สตรีไทยในอดีตรู้จักวิธีการปรุงน้ำอบ น้ำปรุง ใช้เอง มีการนำดอกไม้มาบูชาทำบุญหรืออบรำ เสื้อผ้าให้มีกลิ่นหอมสดชื่น และยังช่วยกันแมลง สำหรับการใช้เป็นยา สมุนไพรหลายชนิด เช่น เกสรดอกไม้ ผลเทียนทั้งเก้า หรือโกฐทั้งเก้า ถูกนำมาปรุงเป็นยาหอม ยาต้ม ช่วยรักษาอาการคลื่นเหียนอาเจียน ช่วยบำรุงธาตุ ทำให้ผ่อนคลาย รู้สึกสดชื่นและอารมณ์ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลจากกลิ่นหอมที่มาจากน้ำมันหอมระเหยระเหยในพืชสมุนไพรเหล่านั้น (สุนีย์ จันทรสภาว, 2560)

ผลิตภัณฑ์น้ำมันหอมระเหย (Essential oil) เป็นสารทุติยภูมิที่สร้างขึ้นเพื่อทำหน้าที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเกราะป้องกันชีวิตของเซลล์พืช ป้องกันการสูญเสียน้ำในสภาวะอากาศแห้งแล้ง ช่วยไล่แมลงศัตรูพืช หรือช่วยไล่แมลง ให้ประโยชน์ในการผสมเกสรเพื่อการแพร่ขยายพันธุ์พืช น้ำมันหอมระเหยที่พบในธรรมชาติจะเป็นของเหลวใสไม่มีสี หรือมีสีเหลืองอ่อนถึงเข้มจนเป็นสีน้ำตาล มีกลิ่นเฉพาะตัว ระเหยได้ง่าย พบได้ทุกส่วนของพืชหรืออาจสะสมอยู่ภายในส่วนใดส่วนหนึ่งของพืช เช่น กลีบดอกไม้มือ ต่อมขน หรือต่อมน้ำมันที่ผิว เป็นต้น องค์ประกอบในน้ำมันหอมระเหยแต่ละชนิดจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับกระบวนการชีวสังเคราะห์ (Biosynthesis) ในพืชชนิดนั้น ซึ่งกระบวนการที่จะได้มาซึ่งน้ำมันหอมระเหยที่จะเป็นสารตั้งต้นที่จะนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ล้านนาที่ใช้ในสปา มีกระบวนการดังนี้

- 1) สืบค้นพืชหอมล้านนาฐานข้อมูล
- 2) การศึกษาการสกัดน้ำมันหอมระเหยจากพืชที่คัดเลือก
- 3) การศึกษาความพึงพอใจต่อน้ำมันหอมระเหย
- 4) การตรวจสอบคุณสมบัติทางกายภาพของน้ำมันหอมระเหย

- 5) การตรวจสอบคุณภาพทางเคมีของสารสกัดจากพืชที่คัดเลือกมาเป็นองค์ประกอบ
 - 6) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากพืชที่คัดเลือกมาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
 - 7) การทดสอบฤทธิ์ด้านออกซิเดชันของสารสกัดจากพืชที่คัดเลือกของผลิตภัณฑ์ที่ได้
 - 8) การศึกษาฤทธิ์ต้านจุลชีพของสารสกัดจากพืชที่คัดเลือก และผลิตภัณฑ์ที่ได้
 - 9) การประเมินผลของสารสกัดจากพืชที่คัดเลือกและผลิตภัณฑ์ที่ได้ต่อความชุ่มชื้นของผิวหนัง
- รวมทั้ง มีการพัฒนาแนวทางการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แนวทางการสร้างแบรนด์ การประชาสัมพันธ์ และการสร้างการรับรู้ในวงกว้าง

5) การพัฒนาหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร

คำนิยามของหลักสูตร

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีผู้ให้คำนิยามของหลักสูตรหลากหลายลักษณะและแง่มุมต่าง ๆ แตกต่างกันไป สรุปความหมายของหลักสูตรให้เข้าใจง่ายโดยแสดงจุดเน้นที่แตกต่างกันดังนี้ คือ

1. หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน

การให้คำนิยามของหลักสูตรในลักษณะที่เป็นรายวิชาหรือเนื้อหาสาระยังคงเป็นที่ยอมรับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ซึ่งในระดับนี้ต้องการความลึกซึ้งในเนื้อหาวิชาในแขนงต่าง ๆ มาก

2. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน

สำหรับนักการศึกษาไทยที่ได้นิยามหลักสูตรในลักษณะนี้ คือ อารง บัวศรี (2504) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง ประสบการณ์ทุก ๆ อย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน และเอกรวิทย์ ฤทธกลาง กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียนเนื้อหาวิชา ทักษะ ทศนิยม พฤติกรรม กิจกรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เมื่อประมวลกันเข้าแล้ว ก็เป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็ก ถือว่าเป็นหลักสูตรทั้งสิ้น (กล่าวถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรธนากรกุล, 2529 หน้า 10)

3. หลักสูตร คือ แผนงาน (The Curriculum as a Plan)

แนวความคิดนี้มาจากความเชื่อของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Sayloy and Alexander, 1974 p.6) ได้ให้คำนิยามหลักสูตรว่าเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ส่วนนักศึกษาอีกผู้หนึ่งคือ โอลิวา (Oliva, 1982 p.10) ได้ให้คำนิยามของหลักสูตรว่าเป็นแผนหรือโปรแกรมสำหรับประสบการณ์ทั้งหลายที่เรียนรู้จะต้องประสบภายใต้การอำนวยความสะดวกของโรงเรียน แนวคิดที่ว่าหลักสูตรคือ แผนงานได้รับการยอมรับมาก ทั้งนี้ความหมายที่สละสลวยครอบคลุมที่เน้นประสบการณ์ซึ่งแนบแน่นเป็นที่ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรมาก

4. หลักสูตร คือ สื่อกลางหรือวิธีทางที่จะนำผู้เรียนไปสู่จุดหมาย

นักการศึกษาที่ได้ให้คำนิยามลักษณะนี้คือ ครูก (Krug 1957) หลักสูตรประกอบด้วยสื่อกลางของการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ผลผลิตทางการเรียนที่พึงปรารถนา (กล่าวถึงในสงัด อุทรานันท์, 2532 หน้า 13) สำหรับสื่อกลางในทัศนะของครูกนั้น จะรวมถึงการเรียนในห้องเรียน โครงการแนะแนว การบริหารสุขภาพ การอยู่ค่ายพักแรม การศึกษาในห้องสมุด และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นกิจกรรมนอกหลักสูตร

จากคำนิยามของหลักสูตรที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันไปก็ตาม หลักสูตรก็ได้ยอมรับคำนิยามของหลักสูตรซึ่งกล่าวออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้ (สงัด อุทรานันท์, 2532 หน้า 16)

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงความยากง่าย หรือเป็นขั้นเป็นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตรประกอบด้วย ประสบการณ์ทางการเรียน ซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนที่เขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน

6) แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร

การจัดทำหลักสูตรจะต้องอาศัยความคิดที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอน สำหรับแนวคิดทฤษฎีในการพัฒนาหลักสูตรนั้นได้มีผู้ให้แนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรหลายรูปแบบ ดังนี้

1) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ ไทเลอร์ (1950) ได้ให้หลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร โดยเขียนเป็นคำถาม 4 ข้อดังนี้

1. อะไรควรเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ประสบการณ์ใดบ้างที่ควรนำมาสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายเหล่านั้น
3. ควรจัดประสบการณ์อย่างไร จึงจะทำให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
4. ควรจะทำการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรอย่างไร

2) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ มาริโอ เลตัน โซโต (Mario Leyton Soto) ได้รับปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์โดยตัดทอนในสิ่งที่ไม่เห็นด้วยบางอย่างออกไป และเพิ่มเติมในสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสมและถูกต้องเข้าไป โดยรูปแบบองค์ประกอบของเลตัน มีดังนี้

1. องค์ประกอบพื้นฐาน ได้แก่
 - ปรัชญา
 - จิตวิทยา
 - แหล่งข้อมูล คือ ผู้เรียน ชีวิตในปัจจุบันและเนื้อหาวิชา
2. กระบวนการพื้นฐานมี 3 กิจกรรม
 - การเลือกสรร (Selection)
 - การจัด (Organization)
 - การประเมินผล (Evaluation)
3. แนวความคิดพื้นฐาน 3 ลักษณะคือ
 - จุดหมาย
 - กิจกรรม
 - ประสบการณ์

3) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของปีเตอร์ เอฟ โอลิวา (Peter F Oliva) ได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษารวมทั้งหลักการทั้งทางด้านปรัชญาและจิตวิทยา

องค์ประกอบที่ 2 วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน ความต้องการของผู้เรียนที่สนองโดยชุมชน และความต้องการที่สำคัญในด้านเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน

องค์ประกอบที่ 3 และ 4 เป็นการกำหนดเป้าหมายและจุดหมายของหลักสูตรที่อาศัยองค์ประกอบที่ 1 และ 2 เป็นฐานในการคิด

องค์ประกอบที่ 5 ได้แก่ การจัดและการใช้หลักสูตร การกำหนดและการสร้างโครงสร้างสำหรับการจัดหลักสูตร

องค์ประกอบที่ 6 และ 7 เป็นการเพิ่มความเฉพาะเจาะจงขึ้นอีกระดับหนึ่ง มีการกำหนดเป้าหมายและจุดหมายการสอนสำหรับแต่ละวิชา

องค์ประกอบที่ 8 การเลือกวิธีการสอน

องค์ประกอบที่ 9 ก. เป็นการเลือกเทคนิคการประเมินผลเบื้องต้น นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องวางแผนไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 9 ข. การเลือกเทคนิคการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และประสิทธิภาพของผู้สอน หลังจากการสอนจริง ดังนั้นการเลือกเทคนิคการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจำมี 2 ระยะ คือ องค์ประกอบ 9 ก. และ 9 ข. เพราะจะทำใน 2 ขั้นตอน ก่อนสอนและหลังการสอนสิ้นสุดลง

องค์ประกอบที่ 10 การนำยุทธวิธีการสอนไปใช้

องค์ประกอบที่ 11 การประเมินผลการสอน

องค์ประกอบที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร

7) องค์ประกอบของหลักสูตร

ตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบ้า (Taba อ้างใน วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537) ควรมีองค์ประกอบหลักสูตร 4 ประการ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ อาจจะเป็นวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร หรือวัตถุประสงค์เฉพาะรายวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนคาบการเรียนการสอนของแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์การเรียนรู้
4. การประเมินผล

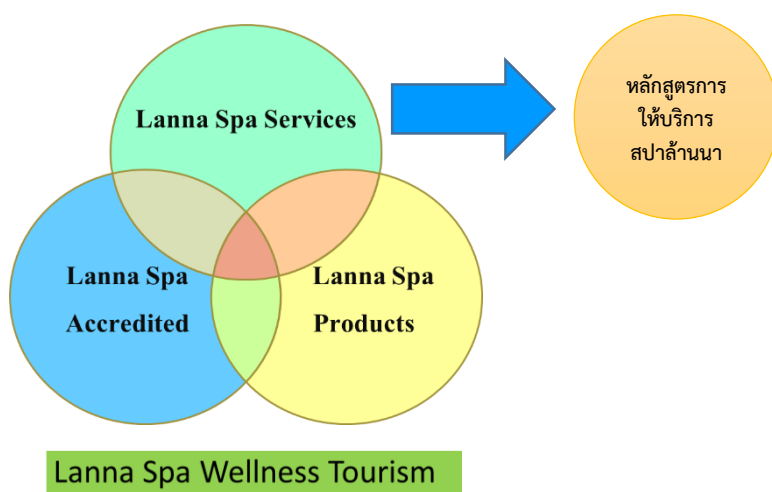
นอกจากนี้ องค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของ ลูเนนเบิร์ก (Lunenburg, 2011) จะประกอบไปด้วย

1. วัตถุประสงค์ โดยทั่วไปมักจะมีเชื่อมโยงความคาดหวังของผลการเรียนรู้
2. เนื้อหาวิชา จะมีความสัมพันธ์และสอดคล้องครอบคลุมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้

2.2 กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การดำเนินการวิจัยที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (Outcome based research) ซึ่งผลผลิตที่จะได้จากการดำเนินการวิจัยสามารถประเมินจากประสิทธิผล (Effectiveness) ที่เกิดขึ้น นวัตกรรม หลักสูตร รูปแบบที่เกิดขึ้นจากโครงการ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือการยอมรับผลผลิตที่ได้จากการวิจัย

ทั้งนี้ผลผลิตจากโครงการที่ 1 รูปแบบสปาชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่สากล โครงการที่ 2 การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่สากล และโครงการที่ 3 ผลิตภัณฑ์สปาชั้นนำในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่สากล จะได้นวัตกรรมที่เกิดขึ้นทั้งด้าน กระบวนการ (Process innovation) ซึ่งเกิดจากกระบวนการดำเนินการที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี โดยการถอดบทเรียนจากการดำเนินการเป็นต้น จากการวิจัยนี้ คือ Lanna Spa Services และเป็นเชิงผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้น (Product innovation) ที่มีสัญลักษณ์ อัตลักษณ์ที่เฉพาะ เกิดลอกเลียนแบบได้ยาก ดังนั้นผลผลิตที่ได้ (Outcome) จะรวมถึงพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ สถานภาพ และสิ่งที่ได้รับการดำเนินโครงการ สำหรับ Lanna Spa Services จะได้หลักสูตรการให้บริการสปาชั้นนำ

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

ชุดโครงการวิจัยการพัฒนาสาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการให้บริการสาล้านนาทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) พัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4) พัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสาล้านนาและผู้ให้บริการสาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับทุกกลุ่มวัยและมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยของชุดโครงการวิจัยดังนี้

3.1 วางแผนติดตามการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อยทุกเดือน และร่วมกันปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงาน สำหรับโครงการย่อยที่ 1 เรื่องรูปแบบการให้บริการสาล้านนาสำหรับกาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสาล้านนาและผู้ให้บริการสาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมทั้งทั้งสนับสนุนด้านขอพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

3.2 บริหารจัดการการดำเนินการของโครงการวิจัยย่อยทั้งหมดให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการวิจัยที่กำหนด โดยมีการติดตามการดำเนินการและการนำเสนอผลการวิจัยของแต่ละโครงการย่อยทุก 3 เดือน โดยรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยแต่ละโครงการวิจัยย่อยมีดังนี้

2.1 โครงการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง รูปแบบการให้บริการสาล้านนาสำหรับกาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนา (research and development) และการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research design) แบ่งเป็นการดำเนินการวิจัยจำนวน 4 เรื่อง ดังนี้ (รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยทั้งหมดอยู่ในโครงการวิจัยย่อยที่ 1)

- การดำเนินการวิจัยเรื่อง การนวดในกลุ่มบุคคลทั่วไป ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบวิธีการนวดแบบสาล้านนา สำหรับบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่
- การดำเนินการวิจัยเรื่อง การนวดในกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบวิธีการนวดแบบสาล้านนา สำหรับสตรีตั้งครรภ์
- การดำเนินการวิจัยเรื่อง การนวดในกลุ่มเด็กวัยทารก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบวิธีการนวดในกลุ่มเด็กวัยทารก
- การดำเนินการวิจัยเรื่อง ดนตรีล้านนาเพื่อการผ่อนคลาย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและทดสอบประสิทธิผลของดนตรีล้านนาเพื่อการผ่อนคลายทางด้านร่างกายและจิตใจของบุคคลทั่วไปและหญิงตั้งครรภ์

2.2 โครงการวิจัยย่อยที่ 2 เรื่อง เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Developmental Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์และองค์การที่ให้การรับรองคุณภาพความเป็นสปาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จากการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาล้านนาที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสปาล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการดำเนินการรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาเป็น 3 ระยะ ดังนี้ (รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยทั้งหมดอยู่ในโครงการวิจัยย่อยที่ 2)

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ สภาพปัญหา และความต้องการเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนา

ระยะที่ 2 การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนา

ระยะที่ 3 การประเมินผล

การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกจะใช้ระเบียบวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์แบบจัดหมวดหมู่ (Thematic analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย (credibility) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน (methods triangulation) การสร้างความเชื่อมั่นของข้อมูล(confirmability) ในส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยมีการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยจะนำร่างเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาที่ได้ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิและนำค่าคะแนนความตรงที่ได้มาคำนวณความตรงตามเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Indexes of Item-Objective Congruence: IOC) ได้มากกว่า .90 (Polit & Beck, 2012)

การแปลผลข้อมูล: เกณฑ์และการให้ความหมาย เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาที่พัฒนาขึ้นจะถูกนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยจะใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Indexes of Item-Objective Congruence: IOC) เป็นตัวกำหนด หากได้ค่ามากกว่า 0.90 หมายความว่า เนื้อหาที่ได้มีความตรงเป็นที่น่าเชื่อถือได้ (Polit & Beck, 2012)

2.3 โครงการวิจัยย่อยที่ 3 เรื่อง ผลลัพธ์สปาล้านนาในการให้บริการสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาผลลัพธ์สปาล้านนาที่มีพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ ซึ่งทำการคัดเลือกพืชทั้งสองชนิด คือ เสน่ห์จันทร์หอมในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และตะไคร้ภูเขาในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยโครงการวิจัยนี้แบ่งออกเป็นสองระยะคือ ระยะที่หนึ่งมุ่งเน้นในการศึกษาวิธีการสกัด ศึกษาฤทธิ์ทางชีวภาพ ควบคุมคุณภาพ พร้อมทั้งจัดทำมาตรฐานของน้ำมันหอมระเหยจากเสน่ห์จันทร์หอมและน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขาซึ่งเป็นพืชหอมที่มีอัตลักษณ์ล้านนา เพื่อเป็นวัตถุดิบหลักในการพัฒนาและคิดค้นผลลัพธ์สปาล้านนาที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ได้ผลลัพธ์สปาล้านนา ระยะที่สองศึกษาผลความพึงพอใจของผลลัพธ์สปาล้านนาที่พัฒนาขึ้นในสถานประกอบการจริง ซึ่งในระยะนี้จะศึกษาผลความพึงพอใจของผลลัพธ์สปาล้านนาที่พัฒนาขึ้นในสถานประกอบการจริง (รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยทั้งหมดอยู่ในโครงการวิจัยย่อยที่ 3)

3.3 ติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ

โดยการเข้าร่วมการประชุมเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการวิจัยย่อยแต่ละโครงการทุกไตรมาส ทั้งที่จัดการประชุมโดยชุดโครงการวิจัยการพัฒนาสปาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการประชุมเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการวิจัยซึ่งจัดโดยแผนงานวิจัย การบริหารจัดการแผนงานการเตรียมความพร้อมประเทศไทยเชิงรุกให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพ

3.4 ประเมินผลการดำเนินการวิจัยของแต่ละของชุดโครงการวิจัย และโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ

การประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละไตรมาสของชุดโครงการวิจัยและโครงการวิจัยย่อยนั้น ดำเนินการโดยการสรุปผลการดำเนินงานและผลผลิตที่ได้จากไตรมาสนั้น เปรียบเทียบกับแผนการดำเนินงาน และผลที่คาดว่าจะได้รับ และสรุปความก้าวหน้าของการดำเนินการวิจัยในรูปแบบร้อยละ รวมทั้งการวิเคราะห์ สาเหตุที่ทำให้การดำเนินการวิจัยไม่เป็นไปตามแผนตลอดจนเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยรายงาน การดำเนินการดังกล่าวในเล่มรายงานความก้าวหน้าในแต่ละไตรมาสเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา

3.5 บูรณาการผลการวิจัยของโครงการย่อยในภาพรวม

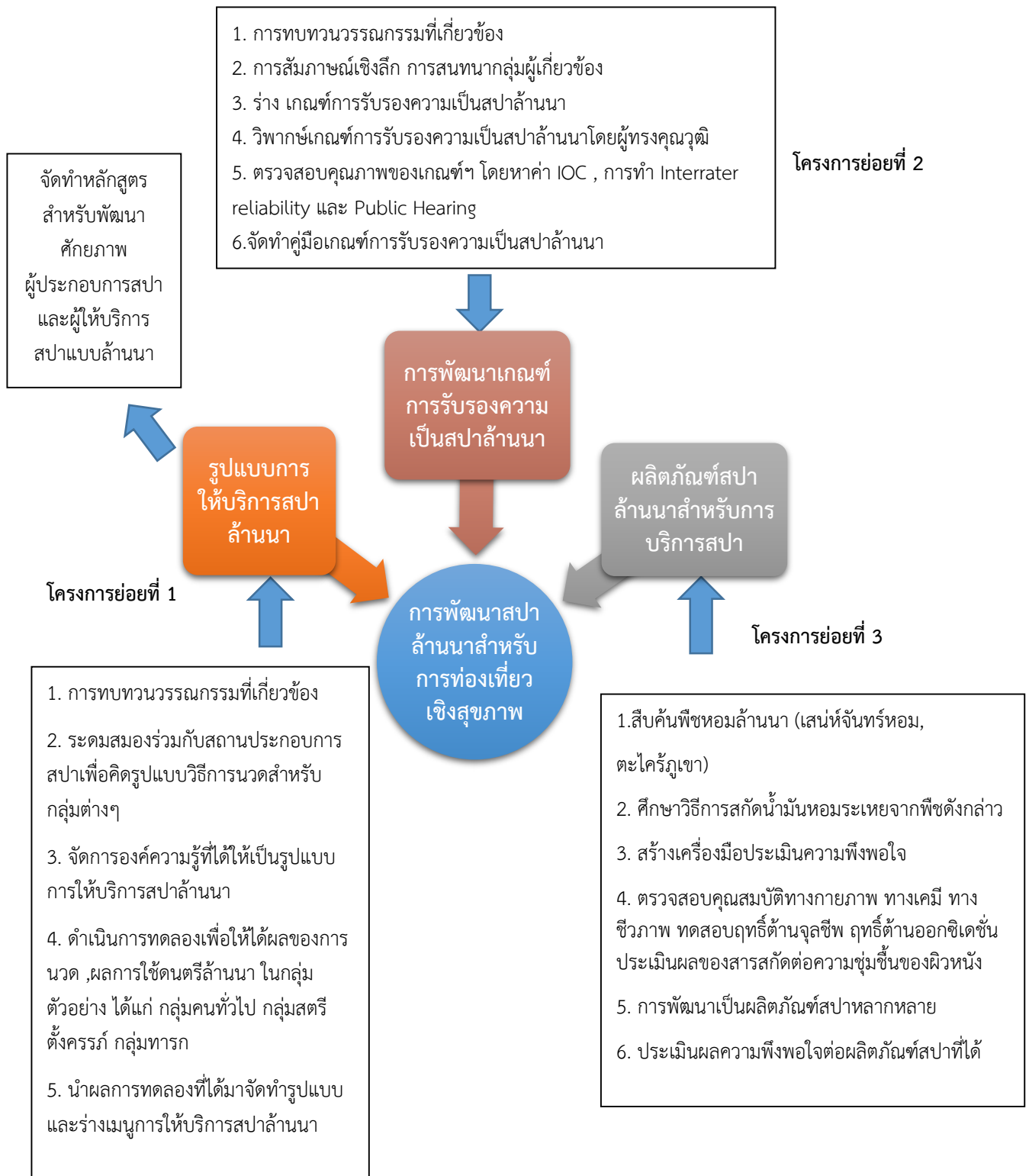
ดำเนินการบูรณาการผลการวิจัยของโครงการย่อยในภาพรวมโดยการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับ พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ สป่าและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และประชุม เพื่อหาแนวทางการบูรณาการ การนำผลผลิตที่จะได้ในแต่ละโครงการวิจัยย่อยมาดำเนินการในรูปแบบของกา บริการสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ดังรูปภาพที่ 2

3.6 การพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

จัดทำร่าง หลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับกลุ่มทุกวัย เพื่อให้ได้ร่างองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบไปด้วย

1. หลักการและเหตุผล ความต้องการ ความคาดหวังของสังคม
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ ทั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและเฉพาะ
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. เนื้อหาวิชา
5. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ตารางเรียน วิธีการ เรียนการสอน สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน
6. การประเมินผล
7. เอกสารอ้างอิง และตำราเรียน
8. คุณสมบัติผู้เรียน ผู้สอน
9. คู่มือผู้เรียน คู่มือผู้สอน

รูปภาพที่ 2 การดำเนินการวิจัยและการบูรณาการผลการวิจัยของโครงการย่อยในภาพรวม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย

ชุดโครงการวิจัยการพัฒนาสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการให้บริการสปาล้านนาทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) พัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4) พัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับทุกกลุ่มวัยและมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของชุดโครงการวิจัยมีดังนี้

4.1 วางแผนติดตามการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อยทุกเดือน และร่วมกันปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงาน

สำหรับโครงการย่อยที่ 1 เรื่องรูปแบบการให้บริการสปาล้านนาสำหรับกาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ สปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมทั้งทั้งสนับสนุนด้านขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

4.2 บริหารจัดการการดำเนินการของโครงการวิจัยย่อยทั้งหมดให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการวิจัยที่กำหนด

โดยมีการติดตามการดำเนินการและการนำเสนอผลการวิจัยของแต่ละโครงการย่อยทุกไตรมาสในเดือนมีนาคม มิถุนายน สิงหาคม และพฤศจิกายน รายละเอียดดูในภาคผนวก

4.3 ติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัยย่อย ทั้ง 3 โครงการ

4.3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของโครงการย่อยไตรมาสที่ 1

4.3.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1: พัฒนารูปแบบการให้บริการสปาล้านนาทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 1)

1) ประเด็นปัญหา และความต้องการพัฒนารูปแบบการให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กล่าวคือ ได้ดำเนินการประชุมผู้ประกอบการสปาขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 แห่ง โดยพูดคุยถึงการดำเนินธุรกิจสปาในปัจจุบันและชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัย ทำข้อตกลงร่วมมือการศึกษาร่วมกันเพื่อพัฒนาธุรกิจสปาให้ครอบคลุมผู้รับบริการทั้งครอบครัว ทุกช่วงวัยที่จะมารับบริการ ได้แก่ วัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ และเด็ก

ดำเนินการนัดหมายผู้ประกอบการ ผู้จัดการในสถานบริการสปา และtherapists ของทั้ง 6 สถานประกอบการ ประชุมกลุ่ม (focus group) ถึงสถานการณ์ การให้บริการสปาที่ผ่านมา ข้อมูลจากการพูดคุย วิเคราะห์แล้วพบว่า แต่ละสถานประกอบการและผู้ประกอบการไม่สามารถให้บริการในกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ที่มาขอรับบริการได้เนื่องจากไม่มั่นใจ และไม่มียุทธศาสตร์ความรู้เพียงพอ ที่จะสามารถให้บริการได้อย่างปลอดภัย บางสถานประกอบการติดตั้งข้อความประกาศ (ภาษาอังกฤษ) ว่าไม่มีบริการสำหรับสตรีตั้งครรภ์ ไว้ที่เคาเตอร์ต้อนรับ

ผู้จัดการสถานประกอบการสปาให้ข้อมูลว่า มีสตรีตั้งครรภ์มาขอรับบริการค่อนข้างมาก บางรายถึงกับขอร้องว่าขอรับบริการแบบไม่เต็มรูปแบบก็ได้ แต่ทางสถานประกอบการก็ยังคงปฏิเสธที่จะให้บริการ เพราะกลัวเกิดอันตราย สำหรับกลุ่มเด็กที่มาอยู่กับครอบครัว พ่อแม่มีความต้องการอยากให้ลูกได้รับบริการมากกว่าการฝากเจ้าหน้าที่ดูแลให้ขณะที่ตนรับบริการอยู่ ซึ่งผู้ประกอบการสปาที่ต้องการมีเมนูสำหรับเด็กๆ เช่นกัน

สรุปข้อค้นพบจากผลการประชุมกลุ่ม พบว่าปัจจุบันสถานประกอบการสปา มีความต้องการอย่างมาก เกี่ยวกับรูปแบบการให้บริการสปาที่มีมาตรฐานและมีความปลอดภัยสูง สำหรับบุคคลทุกช่วงวัย เนื่องจากผู้รับบริการปัจจุบันโดยเฉพาะกลุ่มต่างชาตินั้นมักจะมาเที่ยวกันทั้งครอบครัว เมื่อมารับบริการสปาก็มาทั้งครอบครัว ปัญหาที่เกิดขึ้นคือสถานประกอบการไม่สามารถให้บริการได้ เนื่องจากไม่มีรูปแบบหรือเมนูที่เหมาะสม มีมาตรฐานและมีความเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสตรีตั้งครรภ์และเด็ก

2) การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการดำเนินการวิจัย คือ รูปแบบ-ขั้นตอน การนัด สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ และเด็กวัยทารก และพัฒนาเพลงล่านาเพื่อความผ่อนคลายสำหรับใช้ในบริการสปา

- สำหรับรูปแบบการนัดในบุคคลทั่วไป และสตรีตั้งครรภ์ อยู่ระหว่างการพัฒนาจากการระดมสมอง ร่วมกันของสปาทั้ง 6 แห่ง เกือบแล้วเสร็จ
- รูปแบบการนวดทารก ผู้วิจัยพัฒนาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการนวดทารก ได้รูปแบบการนวดแล้ว กำลังเตรียมส่งผู้คุณวุฒิพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ
- ได้เพลงล่านาเพื่อความผ่อนคลายแล้ว โดยผู้ประพันธ์เพลงปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

3) การขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ได้ดำเนินการส่งโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ปัจจุบันอยู่ระหว่างรอผลการพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4.3.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2: พัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็น สปาล่านาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 1)

1) การสร้างเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ประกอบด้วย

- แบบสัมภาษณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการด้านภูมิปัญญาล่านา และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องในการทำงานด้านสปาเพื่อสุขภาพ

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ โดยประกอบด้วยข้อคำถามดังนี้

1.การให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ สถานประกอบการมีความเป็นล้านนาและใช้ภูมิปัญญา ล้านนาและอัตลักษณ์ล้านนาตามที่ท่านรู้จัก มีอะไรบ้าง

2.ในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพปัจจุบัน มีการให้บริการที่เป็นล้านนาหรือภูมิปัญญา ล้านนาและอัตลักษณ์ล้านนาอะไรบ้าง (ด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ด้านอื่นๆ)

3. ท่านคิดว่าการให้บริการในสถานประกอบการสปา ที่เป็นล้านนาหรืออัตลักษณ์ล้านนา ควรมีลักษณะอย่างไร และ ประกอบด้วยอะไรบ้าง (ด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ด้านอื่นๆ)

4. หากเป็นสถานประกอบการสปาที่เป็นล้านนา ควรมีเกณฑ์ในการประเมินอย่างไร (นโยบาย การสนับสนุน การส่งเสริม) ในแต่ละด้าน เช่น ด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ด้านการบริการอื่นๆ

5. ผู้ประเมินสถานประกอบการสปาที่เป็นล้านนา ควรประกอบด้วยใครบ้างและมีคุณสมบัติ อย่างไร

6. ในการพัฒนาสถานประกอบการสปาให้มีความเป็นสปาล้านนา เพื่อรองรับการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพนั้น จะต้องการพัฒนาอย่างไรและอะไรบ้าง (นโยบาย การสนับสนุน การส่งเสริม)

7. ที่ผ่านมา ได้ประเมินการให้บริการในด้านสปาล้านนาหรือไม่ อย่างไร

8. การให้บริการที่เป็นสปาล้านนา มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร มีข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข อย่างไร

2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่มสำหรับเจ้าของกิจการ/ผู้ประกอบการ ผู้จัดการสปาเพื่อสุขภาพ

1.การให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ สถานประกอบการมีความเป็นล้านนาและใช้ภูมิปัญญา ล้านนาและอัตลักษณ์ล้านนาตามที่ท่านรู้จัก มีอะไรบ้าง

2.ในสถานประกอบการสปาของท่าน ปัจจุบันมีการให้บริการที่เป็นล้านนาหรือภูมิปัญญา ล้านนาและอัตลักษณ์ล้านนาอะไรบ้าง (ด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ด้านอื่นๆ)

3. ท่านคิดว่าการให้บริการในสถานประกอบการสปา ที่เป็นล้านนาหรืออัตลักษณ์ล้านนา ควรมี ลักษณะอย่างไร และ ประกอบด้วยอะไรบ้าง (ด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ด้านอื่นๆ)

4. ท่านต้องการจะพัฒนาสถานประกอบการสปาที่เป็นล้านนาหรืออัตลักษณ์ล้านนา อย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง

5. หากเป็นสถานประกอบการสปาที่เป็นล้านนา ควรมีเกณฑ์ในการประเมินอย่างไร (นโยบาย การสนับสนุน การส่งเสริม) ในแต่ละด้าน เช่น ด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ด้านการบริการอื่นๆ

6. ผู้ประเมินสถานประกอบการสปาที่เป็นล้านนา ควรประกอบด้วยใครบ้างและมีคุณสมบัติอย่างไร

7. ในการพัฒนาสถานประกอบการสปาให้มีความเป็นสปาล้านนา เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นั้น จะต้องการพัฒนาอย่างไรและอะไรบ้าง (นโยบาย การสนับสนุน)

8. ที่ผ่านมา ได้ประเมินการให้บริการในด้านสปาล้านนาหรือไม่ อย่างไร

9. การให้บริการที่เป็นสปาล้านนา มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร มีข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข อย่างไร

3) เริ่มกระบวนการสร้างเกณฑ์การรับรองฯ ได้ดำเนินการตามแผนการดำเนินงานเพื่อสร้าง เกณฑ์การรับรองฯ โดยมีกระบวนการดังนี้

- ทบทวนเอกสารคู่มือ เกณฑ์การรับรองอัตลักษณ์ล้านนาเดิมที่พัฒนาร่วมกับสำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

- ประชุมระดมสมองผู้ประกอบการสปาร่วมกับนักวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัญหา ความต้องการพัฒนาเกณฑ์การรับรองอัตลักษณ์ล้านนา
- สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาล้านนาในด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสและมาตรฐานการให้บริการสปา โดยการทบทวน ศึกษาเอกสารจากแหล่งต่างๆ
- ประชุมนักวิจัยเพื่อประมวลองค์ความรู้ของความเป็นล้านนา

4) การส่งโครงการวิจัยเพื่อขอพิจารณาโดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ดำเนินการส่งโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย และผ่านการพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4.3.1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 3: พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 1)

1) การสืบค้นพืชหอมล้านนาเสนอให้จันทร์หอมและ/หรือตะไคร้ภูเขาจากฐานข้อมูล

จากบันทึกของแผ่นดิน 3 พืชหอม เป็นยา กล่าวถึงบทบาทของพืชหอม พบว่าการใช้เครื่องหอมในสังคมมนุษย์มีมานานกว่า 4,000 ปี องค์ประกอบที่เป็นหัวใจของเครื่องหอมก็คือ พืชหอม ซึ่งส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชเหล่านี้มีกลิ่นหอมเป็นพิเศษ เช่น ใบหอม ผลหอม รากหอม เปลือกหอม แก่นหอม แก่นที่รากหอม ยางหอม ดอกหอม เป็นต้น พืชหอมชนิดต่างๆมีความหอมเฉพาะตัว เป็นความหลากหลายที่เกิดจากองค์ประกอบทางพฤกษเคมีที่แตกต่างกัน และทำให้กลิ่นของพืชหอมแต่ละชนิดมีผลต่อสุขภาพต่างกันอีกด้วย พืชหอมจึงมีบทบาทในการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคมมาจนถึงปัจจุบัน (สุภาพรณ์ ปิติพร, 2554)

เสนอให้จันทร์หอมหรือเปราะป่า (สุภาพรณ์ ปิติพร, 2554) ในบรรดาพืชที่มีกลิ่นหอมทั้งหมด เหมือนว่าเปราะป่าหรือว่าหอมจะเป็นว่านศักดิ์สิทธิ์ที่มีคุณครอบคลุมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการปราบมาร ขจัดปัดเป่าเคราะห์กรรมและสิ่งที่ไม่เป็นมงคล และยังมีคุณสมบัติทางยาสารพัดทั้งแก้สิวฝ้า ยากันแดด แก้ปวดแก้อักเสบ แก้หวัด ช่วยย่อยอาหาร ต้านอนุมูลอิสระ ฆ่าเชื้อโรค อีกทั้งว่านหอมมีกลิ่นที่ชวนให้สงบ ทำให้จิตใจผ่อนคลายจากความเครียด และโลก โกรธ หลงได้ ดังนั้นว่านหอมจึงมีแนวโน้มที่พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้มากมาย

บันทึกแผ่นดิน 3 จึงได้นำเรื่องของว่านหอมมานำเสนออีกครั้ง หลังจากที่ได้เคยนำเสนอมาแล้วในหนังสือบันทึกแผ่นดิน 1 หล้ายา สมุนไพร ไกลตัว ซึ่งมีรายละเอียดของตำรับยาเรื่องราวว่านมากมาย โดยครั้งนี้จะเล่าถึงว่านหอมในมิติวัฒนธรรมอันจะนำพาภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ให้สืบสารส่งต่อการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจของคนไทยต่อไป

ตะไคร้ภูเขาหรือตะไคร้ต้น (สุภาพรณ์ ปิติพร, 2554) จากบันทึกของแผ่นดิน 3 พืชหอม เป็นยา กล่าวถึงครั้งแรกที่รู้จักตะไคร้ต้นหรือเรียกว่าอีกอย่างว่าหมาจาง เป็นเพราะได้เสวนากับหมอยาไทยใหญ่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยสามารถนำผลแก่ย่างไฟต้มน้ำกินจะช่วยทำให้อนหลับได้หรือจะใช้ผลแก่เป็นเครื่องเทศ ซึ่งคนไทยใหญ่นิยมใช้แต่งกลิ่นในอาหารเพื่อเพิ่มรสชาติให้กับอาหาร นอกจากนี้ยังทำให้จิตสบายคลายเครียดได้ แต่ถ้าใส่มากเกินไปจะทำให้วังง นอนหลับง่าย ดังนั้นตะไคร้ต้นหรือหมาจางจึงน่าจะมีประโยชน์ในโรคที่เกี่ยวกับสมองและประสาท สอดคล้องกับการที่นักสุนทรบำบัดใช้น้ำมันหอมระเหยที่กลั่นจากตะไคร้ต้นในการคลายเครียด ระวังประสาท ทำให้สงบ

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า พืชทั้งสองชนิดที่ได้รับคัดเลือกเพื่อนำมาสกัดสารสกัดจากเส้นหุ้มจันทน์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นหุ้มจันทน์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา เพื่อพัฒนาเป็นพืชหอมล้านนาที่นำมาเป็นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์สปาซึ่งเป็นพืชประจำถิ่นภาคเหนือ ที่มีประวัติการใช้บำรุงผิวหรือให้กลิ่นโดยคนพื้นถิ่นล้านนา ประกอบกับรูปแบบบางชนิดเป็นรูปแบบที่มีการใช้ดั้งเดิมโดยคนพื้นถิ่นล้านนาและมีการนำมาปรับปรุงรูปแบบให้มีความเหมาะสมกับการใช้ในสปาและมีความหลากหลายในการใช้งานมากยิ่งขึ้น

2) การศึกษาการสกัดน้ำมันหอมระเหยจากเส้นหุ้มจันทน์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา

1. คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจพืชหอมล้านนาทั้ง 2 ชนิด ได้แก่ เส้นหุ้มจันทน์หอมที่จังหวัดเชียงใหม่ และตะไคร้ภูเขาที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. ผู้วิจัยนำพืชหอมล้านนาทั้งสองชนิดมาสกัดน้ำมันหอมระเหยด้วยเครื่องกลั่นสมุนไพรโดยวิธีการกลั่นด้วยไอน้ำ ดังแสดงในรูปที่ 4 และนำน้ำมันที่สกัดได้เก็บในภาชนะที่ปิดสนิท

3. การตรวจสอบคุณสมบัติทางกายภาพของน้ำมันหอมระเหย

ลักษณะที่ปรากฏ (appearance) โดยสังเกตลักษณะที่ปรากฏ ได้แก่ สถานภาพของน้ำมัน (ของเหลว) และสีของน้ำมัน โดยพบว่าน้ำมันเส้นหุ้มจันทน์หอมและน้ำมันตะไคร้ภูเขา มีลักษณะเป็นของเหลวใส มีสีเหลือง

4. การตรวจสอบคุณสมบัติทางเคมีของน้ำมันหอมระเหย โดยการวิเคราะห์ค่า pH หรือการวัดค่าความเป็นกรด-ด่างของน้ำมันหอมระเหย น้ำมันเส้นหุ้มจันทน์หอมมีค่า PH เท่ากับ 5 และน้ำมันตะไคร้ภูเขา มีค่า PH เท่ากับ 4 รวมทั้งได้มีการศึกษาองค์ประกอบของสารสกัดและน้ำมันหอมระเหยโดยใช้เครื่องแก๊สโครมาโตกราฟ-แมสสเปกโตรมิเตอร์ (Gas Chromatograph-Mass Spectrometer, GC-MS)

3) เครื่องมือประเมินความพึงพอใจต่อน้ำมันหอมระเหยจากเส้นหุ้มจันทน์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา

การประเมินผลความพึงพอใจต่อน้ำมันหอมระเหยจากเส้นหุ้มจันทน์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา โดยให้อาสาสมัครประเมินตนเองผ่านแบบประเมินภาวะทางอารมณ์ของ จูเวีย ฮิวเคิร์ก และดักลาส แมคแนร์ มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ โดยแบบประเมินนั้นจะอยู่ในฉบับภาษาอังกฤษ ให้เริ่มทำแบบประเมินหลังจากที่เริ่มสูดดมกลิ่นไอน้ำไปแล้วเป็นเวลา 15 นาที ให้เวลาในการทำแบบสอบถาม 15 นาที ระหว่างที่ทำแบบประเมินอาสาสมัครยังคงได้สูดดมกลิ่นจากเครื่องฟั่นละอองไอน้ำ โดยแบบสอบถามนี้มีคำถามทั้งหมด 65 ข้อ แต่ละคำถามจะมีลักษณะเป็นคำคุณศัพท์แสดงหรือมีความสัมพันธ์ถึงภาวะทางอารมณ์ในรูปแบบต่างๆ ผู้ทำแบบสอบถามจะต้องเลือกว่าคำคุณศัพท์เหล่านั้นมีความสอดคล้องกับภาวะทางอารมณ์ในปัจจุบันของตนเองมากน้อยเพียงใด โดยใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งตอนนี้อยู่ระหว่างรอการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของโครงการย่อยไตรมาสที่ 2

4.3.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1: พัฒนารูปแบบการให้บริการสปาบำบัดทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 2)

1) การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย โดยการประชุมผู้ประกอบการสปาขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 แห่ง ระดมสมองพัฒนารูปแบบวิธีการนวดสำหรับกลุ่มวัยต่างๆ ดังนี้

บุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ รูปแบบวิธีการที่เกิดจากการระดมสมองร่วมกับผู้ประกอบการสปา จะได้รับแบบที่มีการผสมผสานเทคนิคการนวดโดยใช้การนวดใช้เทคนิคการนวดแบบล้านนา เช่น การกด การเขี่ย การหนีต ร่วมกับเทคนิคการนวดแบบสากล รวมทั้งได้ผสมผสานวัฒนธรรมและความเชื่อของล้านนา เช่น การไหว้ครู การเซตแหก การผูกข้อมือและล่างมือด้วยน้ำมันส้มป่อย โดยระยะเวลาของรูปแบบการนวดนี้ คือ 1 ชั่วโมง 30 นาที ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์แขนงกายภาพบำบัด 1 ท่าน อาจารย์ผู้สอนการนวดของโรงเรียนสปา 2 แห่งฯ ละ 1 ท่าน

สตรีตั้งครรภ์ รูปแบบการนวดจะใช้ระยะเวลา 1 ชั่วโมง เป็นการผสมผสานเทคนิคการนวดแบบล้านนา เช่น การกด การเขี่ย การหนีต ร่วมกับเทคนิคการนวดแบบสากล และมีการผสมผสานวัฒนธรรมและความเชื่อของล้านนาเช่นเดียวกับการนวดกลุ่มบุคคลทั่วไป มีการปรับท่าทางการนวดและบริเวณการนวดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายวิภาคศาสตร์ และสรีรวิทยาของสตรีตั้งครรภ์ ขณะนี้รูปแบบวิธีการนวดดังกล่าวอยู่ในระหว่างการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์แขนงกายภาพบำบัด 1 ท่าน และอาจารย์ผู้สอนการนวดของโรงเรียนที่สอนด้านสปาเพื่อสุขภาพ 2 แห่งฯ ละ 1 ท่าน อาจารย์สูติแพทย์ 1 ท่านและแพทย์แผนไทย 1 ท่าน

เด็กวัยทารก ขณะนี้รูปแบบวิธีการนวดสำหรับกลุ่มเด็กวัยทารกอยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ กุมารแพทย์ 1 ท่าน และอาจารย์แขนงกายภาพบำบัดเด็ก 2 ท่าน

พัฒนาเพลงล้านนาเพื่อความผ่อนคลายสำหรับใช้ในบริการสปา เป็นการประพันธ์เพลงขึ้นมาใหม่จำนวน 1 เพลง มีความยาว 1 ชั่วโมง โดยผู้เชี่ยวชาญดนตรีล้านนา มีการผสมผสานเสียงเครื่องดนตรีของล้านนา และเสียงจากธรรมชาติ โดยสอดคล้องกับการทำงานของคลื่นสมอง โดยเพลงล้านนาเพื่อความผ่อนคลายสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ และสตรีตั้งครรภ์อยู่ระหว่างการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีล้านนา จำนวน 3 ท่าน

4.3.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2: พัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาบำบัดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 2)

1) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม จากการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ประกอบการสปาและผู้ดำเนินการสปา จำนวน 10 คนพบว่า ผู้ประกอบการมีความต้องการพัฒนาสถานประกอบการให้มีอัตลักษณ์ล้านนาที่โดดเด่น โดยเห็นว่าควรมีการปรับเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาบำบัดที่มีอยู่เดิมให้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับความเป็นสปาบำบัดให้มากขึ้น ดังนั้นควรมีการปรับเกณฑ์การรับรองอัตลักษณ์ล้านนาเดิมและควรมีองค์กรอิสระในการเป็นผู้ตรวจประเมินและให้การรับรอง และผู้ตรวจควรมีคุณสมบัติตามเกณฑ์รวมทั้งได้ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี

เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาบำบัดควรครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ประกอบด้วย

1) ด้านรูป ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่านอกจากจะให้ความสำคัญของสถาปัตยกรรม การตกแต่งอุปกรณ์ และสถานประกอบการสปาที่มีกลิ่นอายของความเป็นล้านนาแล้ว ยังควรมีการคำนึงการ

แสดงออกของความพนักงานที่มีลักษณะโดดเด่นของความเป็นสปาล้านนา คือ การแสดงกิริยามารยาท การใช้โทนเสียง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้มาใช้บริการตั้งแต่ครั้งแรกที่และถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ล้านนาที่โดดเด่นไม่เหมือนภาคอื่น

2) ด้านรส ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นว่า การให้บริการเครื่องดื่มสุขภาพและอาหารว่างที่มาจากพืชพื้นบ้านของล้านนา แสดงให้ผู้ให้บริการรับรู้ถึงรสชาติที่คงเอกลักษณ์เฉพาะ โดยควรมีการบริการเครื่องดื่มทั้งร้อนและเย็น และใช้สมุนไพร เช่น ขิง มะตูม ตะไคร้ มะเกี๋ยง ดอกคำฝอย และเก็กฮวย มาทำเป็นเครื่องดื่ม ในขณะที่ของว่าง ควรมีการนำเสนอด้วย ขนมเทียน (ขนมจอก) ข้าวหนุกงา และข้าวแต๋น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การให้บริการเครื่องดื่มและของว่างจำเป็นต้องคำนึงการแสดงออกของกระบวนการทำดั้งเดิม เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา

3) ด้านกลิ่น ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นด้วยว่า กลิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงอัตลักษณ์ไทยล้านนาสปาเนื่องจากสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และใช้ในการนวดในสถานประกอบการ การนำไม้หอมมาประดับตกแต่ง เนื่องจากบางสถานประกอบเป็นเพียงตึก ไม่มีพื้นที่มากพอในการปลูก

4) ด้านเสียง ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า นอกจากจะใช้มีการนำเสียงดนตรีที่บรรเลงจากเครื่องดนตรีล้านนามาประกอบการให้บริการสปาแล้ว ควรมีการสร้างสรรคเสียงธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของพื้นที่ภาคเหนือ

5) ด้านสัมผัส ด้วยการที่การนวดของล้านนาที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงให้รู้สึกถึงการสัมผัสที่ผ่อนคลายแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังเห็นผู้ให้บริการนวดที่เป็นคนในพื้นที่ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ไทยสปาล้านนาเช่นกัน และจากเกณฑ์อัตลักษณ์ล้านนาเดิมยังขาดการให้บริการการใช้น้ำเพื่อสุขภาพ ซึ่งเป็นการให้บริการหลักของการบริการสปา ควรกำหนดเกณฑ์การให้บริการในการใช้น้ำ เช่น การอาบ อบ แช่ โดยใช้สมุนไพรล้านนาเป็นองค์ประกอบด้วย

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังให้ความสำคัญกับองค์กรที่มีบทบาทในการตรวจรับรองตามเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนา ว่าควรจะเป็นองค์กรที่อิสระและได้รับการยอมรับเตรียมความรู้และความพร้อมในการเข้าตรวจประเมิน

2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน ซึ่งสังกัดกลุ่มงานธุรกิจสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ มีความเห็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ควรจะมีการทบทวนและพัฒนาปรับปรุงเกณฑ์อัตลักษณ์ล้านนาเดิม 2) ประเด็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของคณะกรรมการผู้ตรวจประเมิน

ประเด็นที่ 1 ควรจะมีการทบทวนและพัฒนาปรับปรุงเกณฑ์อัตลักษณ์ล้านนา ซึ่งเคยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ควรจะพัฒนาปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน มีความทันสมัยและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ใหม่ แต่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ล้านนาและการบริหารจัดการอัตลักษณ์ล้านนาสปาแบบยั่งยืนประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านรูป ทั้งการตกแต่งภายนอกและภายใน และอุปกรณ์ เครื่องใช้ การแต่งกาย สิ่งแสดงภาพลักษณ์ ด้านกลิ่นและรส 3) ด้านเสียง 4) ด้านสัมผัส 5) การบริหารจัดการอัตลักษณ์ล้านนาสปาแบบยั่งยืน ได้แก่ ด้านธรรมาภิบาล และบริหารจัดการ และด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ล้านนา และนอกจากนี้ในส่วนในนำของแบบประเมินเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนา มีข้อคิดเห็นให้เพิ่มเติมส่วนนำของแบบฟอร์ม ในเรื่องการอธิบายคอนเซ็ป แนวคิดของสถานประกอบการสปาด้วย และเพิ่มเติมข้อมูลอื่นๆ เช่น ขนาดของสถานประกอบการ จำนวนพนักงาน โครงสร้างขององค์กร เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 คณะกรรมการผู้ตรวจประเมิน โดยองค์ประกอบของคณะกรรมการผู้ตรวจประเมินควรประกอบด้วย สถานประกอบการที่เคยผ่านการรับรองอัตลักษณ์ล้านนามาแล้ว ซึ่งมีประสบการณ์มาก่อนเพื่อสามารถให้ข้อเสนอแนะ คำแนะนำต่างๆได้

4.3.2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 3: พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 2)

1) ในการสืบค้นพืชหอมล้านนาเส้นจันทร์หอมและ/หรือตะไคร้ภูเขาจากฐานข้อมูล

เส้นจันทร์หอมหรือเปราะป่า (ณรงค์ศักดิ์ ค้านอธรรม, 2551) พบได้มากทางภาคเหนือ ซึ่งเหง้าของเส้นจันทร์หอม มีรสเผ็ดขม ใช้ขับลม แก้ท้อง แก้หวัด กระตุ้นอาการประสาทหลอน อีกทั้งยังใช้ประกอบอาหารได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาพบว่า เส้นจันทร์หอม มีฤทธิ์ในการต่อต้านอนุมูลอิสระ ช่วยลดอาการอักเสบช่วยบรรเทาอาการปวด ช่วยในการนอนหลับได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยลดความเครียด ในตำราไทยใช้เหง้าใต้ดิน แก้หวัด แก้ไข แก้กำเดา ขับลมในลำไส้ ตำผสมกับหัวหอม สมุกระหม่อมเด็ก นอกจากนี้ยังสามารถใช้เหง้าใต้ดินมาตำพอกแก้อาการอักเสบเนื่องจากแมลงสัตว์กัดต่อย หรือผสมใบขนาดใหญ่ต้มเป็นน้ำไว้ดื่มแก้ลมพาต เส้นจันทร์หอมเป็นว่านที่ใช้ประพูนโสมของสตรีมาแต่โบราณ โดยการนำเหง้ามาผสมกับแป้งทาหน้าช่วยรักษาผดผื่น และโรคผิวหนังที่ไม่ทราบสาเหตุ (ณรงค์ศักดิ์ ค้านอธรรม, 2551)

ในบรรดาพืชที่มีกลิ่นหอมทั้งหมด เหมือนว่าเปราะป่าหรือว่านหอมจะเป็นว่านศักดิ์สิทธิ์ที่มีคุณครอบคลุมทั้งหมดไม่จำเป็นจะเป็นการปราบมาร ขจัดปัดเป่าเคราะห์กรรมและสิ่งที่ไม่เป็นมงคล และยังมีคุณสมบัติทางยาสารพัดทั้งแก้สัวเฝ้า ยาแก้ปวด แก้ท้องอืด แก้หวัด ช่วยย่อยอาหาร ต้านอนุมูลอิสระ ฆ่าเชื้อโรค อีกทั้งว่านหอมมีกลิ่นที่ชวนให้สงบ ทำให้จิตใจผ่อนคลายจากความเครียด และโลก โกรธ หลงได้ ดังนั้นว่านหอมจึงมีแนวโน้มที่พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้มากมาย (สุภาภรณ์ ปิตีพร, 2554)

ตะไคร้ภูเขาหรือตะไคร้ต้น (กรมป่าไม้, 2531) สรรพคุณช่วยบรรเทาอาการเป็นหวัด และลดไข้, ช่วยย่อยอาหาร, ช่วยขับเสมหะ บรรเทาอาการไอ, ช่วยเจริญอาหาร, ช่วยขับลม, แก้อาการท้องเสีย, ช่วยบำรุงระบบประสาท และสมอง, ช่วยกระตุ้นระบบประสาท, บรรเทาอาการวิงเวียนศีรษะ, ช่วยให้ผ่อนคลาย ลดอาการเครียดหรือหงุดหงิด, ป้องกันโรคอัมพาต อัมพฤกษ์, บำรุงสตรีหลังคลอดบุตร, ป้องกันโรคหอบหืด, ป้องกันโรคลมบ้าหมู ลดอาการเกร็งชักของกล้ามเนื้อ, ต้านอนุมูลอิสระ ป้องกันการแก่ก่อนวัย, ลดน้ำตาลในเลือด, ลดไขมันในเส้นเลือด, ป้องกันโรคหลอดเลือดตีบ หลอดเลือดอุดตัน, ป้องกันโรคหัวใจ, ต้านการอักเสบ, บรรเทาอาการปวดเมื่อย, บรรเทาอาการปวดตามข้อ, รักษาโรคจางระร่วง, รักษาโรคบิด, ช่วยขับปัสสาวะ, ช่วยรักษาโรคผิวหนัง, ใช้เป็นยาถอนพิษและใช้ทารักษาสิว ส่วนน้ำมันหอมระเหยมีสรรพคุณช่วยเจริญอาหาร, ต้านเชื้อจุลินทรีย์หรือเชื้อโรคต่างๆ, ต้านการอักเสบ, ช่วยขยายหลอดเลือดและกระตุ้นการไหลเวียนเลือด, ช่วยลดความดันโลหิต, ออกฤทธิ์ระงับประสาท ทำให้ผ่อนคลาย และสงบ, ช่วยลดอุณหภูมิของร่างกาย, ช่วยกระตุ้นระบบขับถ่าย, แก้อาการชักเกร็งและมีสรรพคุณอื่นๆ คล้ายกับเมล็ดตะไคร้ต้น ในส่วนราก กิ่ง และลำต้น (ต้นน้ำตม) มีสรรพคุณช่วยแก้โรคเกี่ยวกับมดลูก, บรรเทาอาการปวดหลัง ปวดตามกระดูก ปวดตามข้อ, บรรเทาอาการวิงเวียนศีรษะ, ช่วยขับลม, ช่วยย่อยอาหารและมีสรรพคุณอื่นๆ คล้ายกับผล ฝรั่ง ราก กิ่ง และลำต้น (ต้นน้ำตมหรือใช้ทาภายนอก) ในประเทศจีนนำมาฝนหรือบดสำหรับทารักษาสิว, แก้โรคผิวหนัง แก้อาการคันตามผิวหนังและมีสรรพคุณอื่นๆ คล้ายกับผล

2) การศึกษาการสกัดน้ำมันหอมระเหยจากเสน่ห์จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา

จากการสกัดน้ำมันหอมระเหยพืชหอมล้านนาทั้งสองชนิด ได้แก่ เสน่ห์จันทร์หอม และตะไคร้ภูเขา ด้วยเครื่องกลั่นสมุนไพรโดยวิธีการกลั่นด้วยไอน้ำ พบว่ามีร้อยละการผลิตของน้ำมันเสน่ห์จันทร์หอมอยู่ที่ 0.124 %v/w และร้อยละการผลิตของน้ำมันตะไคร้ภูเขา 0.300 %v/w

3) เครื่องมือประเมินความพึงพอใจต่อน้ำมันหอมระเหยจากเสน่ห์จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา การประเมินผลความพึงพอใจต่อน้ำมันหอมระเหยจากเสน่ห์จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา โดยให้อาสาสมัครประเมินตนเองผ่านด้วยแบบประเมินภาวะทางอารมณ์ของ จูเวีย ฮิวเคิร์ก และ ดักลาส แมคเนียร์ ที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ โดยแบบประเมินภาวะทางอารมณ์ คือ Profile of Mood States Second Edition®[internet] เป็นแบบประเมินสำหรับผู้ใหญ่ (POMS-A) จำนวน 65 คำถาม

4) การตรวจสอบคุณสมบัติทางกายภาพของน้ำมันหอมระเหย

1) ลักษณะที่ปรากฏ พบว่าน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมและน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขาที่สกัดได้มีลักษณะเป็นของเหลวใสสีเหลือง

2) ค่าความถ่วงจำเพาะของน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมอยู่ในช่วงระหว่าง 0.9651-1.0666 และน้ำมันหอมระเหยน้ำมันตะไคร้ภูเขาอยู่ในช่วงระหว่าง 0.8282-0.9154 โดยที่ค่าความถ่วงจำเพาะของน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมจะมีค่าสูงกว่าน้ำมันหอมระเหยน้ำมันตะไคร้ภูเขา

3) การวัดค่าดัชนีหักเหของแสง (refractive index) โดยวัดค่ามุมของแสงที่หักเหเมื่อแสงตกกระทบกับน้ำมันหอมระเหย พบว่าค่าดัชนีหักเหของแสงของน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมอยู่ในช่วงระหว่าง 1.4649-1.6191 และน้ำมันหอมระเหยน้ำมันตะไคร้ภูเขาอยู่ในช่วงระหว่าง 1.4133-1.5621

4) ค่าเบี่ยงเบนแสงของน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมอยู่ที่ -0.022 และน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขาอยู่ที่ +0.048

5) ค่าการละลายในเอทานอลโดยการทดสอบการละลายของน้ำมันหอมระเหยในเอทานอล พบว่าน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอม 1 มิลลิลิตร ละลายได้ในความเข้มข้นของเอทานอล 80-100% ในปริมาตร 1-2 มิลลิลิตร และน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา 1 มิลลิลิตร ละลายได้ในความเข้มข้นของเอทานอล 80-100% ในปริมาตร 1-4 มิลลิลิตร

6) การทดสอบ fatty oils และ resinified essential oils ในน้ำมันหอมระเหยบนกระดาษกรอง พบว่าบนกระดาษกรองของน้ำมันหอมระเหยทั้ง 2 ชนิด ไม่มีสิ่งใดปรากฏบนผิวกระดาษกรอง และการทดสอบ foreign esters ในน้ำมันหอมระเหย โดยสังเกตการเกิดผลึกในสารละลายภายในเวลา 30 นาที พบว่าน้ำมันเสน่ห์จันทร์หอมเกิดผลึกในสารละลายแสดงว่ามี foreign esters ในน้ำมันหอมระเหย และน้ำมันตะไคร้ภูเขาไม่เกิดผลึกในสารละลายแสดงว่าไม่มี foreign esters ในน้ำมันหอมระเหย

5) การตรวจสอบคุณสมบัติทางเคมีของน้ำมันหอมระเหย พบว่า ค่า pH ของน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมมีค่าความเป็นกรดต่างอยู่ที่ 5 และน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขามีค่าความเป็นกรดต่างอยู่ที่ 4 ส่วนองค์ประกอบของน้ำมันหอมระเหยด้วยแก๊สโครมาโตกราฟี-แมสสเปกโตรมิเตอร์ (Gas Chromatograph-Mass Spectrometer, GC-MS) พบว่าในน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมมีองค์ประกอบทางเคมี ได้แก่ Beta-pinene, Citral, Limonene และ Linalool เป็นต้น ส่วนในน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขามีองค์ประกอบทางเคมี ได้แก่ n-pentadecane, Beta-pinene, Citral, Citronellal, Germacrone, Limonene, Linalool, Myrcenol และ 6-methyl-5-hepten-2-ones เป็นต้น และปริมาณขององค์ประกอบ

ทางเคมีของน้ำมันหอมระเหย ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการยืนยันเทียบผลกับห้องปฏิบัติการอื่นๆ ได้แก่ หน่วยบริการทางห้องปฏิบัติการกลาง ศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

6) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ โดยทำการคัดเลือกองค์ประกอบ และสัดส่วนขององค์ประกอบแต่ละตัวในตำรับแล้วเติมสารสกัดจากเสน่ห์จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเสน่ห์จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาลงในตำรับในอัตราส่วนที่ทำให้มีประสิทธิภาพและความคงตัวที่เหมาะสม และนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ได้แก่ น้ำมันนวดตัว ครีมนำรุงผิว เกลือสปา สบู่สำหรับแช่ตัวในอ่างอาบน้ำ (Bath bomb) สบู่เหลว และแชมพู

4.3.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของโครงการย่อยไตรมาสที่ 3

4.3.3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1: พัฒนารูปแบบการให้บริการสปาล้านนาทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 3)

1) **การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย** โดยการประชุมผู้ประกอบการสปาขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 แห่ง ระดมสมองพัฒนารูปแบบวิธีการนวดสำหรับกลุ่มวัยต่างๆ ดังนี้

กลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ รูปแบบวิธีการที่เกิดจากการระดมสมองร่วมกับผู้ประกอบการสปา จะได้รูปแบบที่มีการผสมผสานเทคนิคการนวดโดยใช้การนวดใช้เทคนิคการนวดแบบล้านนา เช่น การกด การเขี่ย การหนีต ร่วมกับเทคนิคการนวดแบบสากล รวมทั้งได้ผสมผสานวัฒนธรรมและความเชื่อของล้านนา เช่น การไหว้ครู การเช็ดแขก การผูกข้อมือและล้างมือด้วยน้ำมันส้มป่อย โดยระยะเวลาของรูปแบบการนวดนี้ คือ 1 ชั่วโมง 30 นาที (90 นาที) ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์แขนงกายภาพบำบัด 1 ท่าน อาจารย์ผู้สอนการนวดของโรงเรียนสปา 2 แห่งๆ ละ 1 ท่าน

กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ รูปแบบการนวดจะใช้ระยะเวลา 60 นาที เป็นการผสมผสานเทคนิคการนวดแบบล้านนา เช่น การกด การเขี่ย การหนีต ร่วมกับเทคนิคการนวดแบบสากล และมีการผสมผสานวัฒนธรรมและความเชื่อของล้านนาเช่นเดียวกับการนวดกลุ่มบุคคลทั่วไป มีการปรับท่าทางการนวดและบริเวณการนวดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายวิภาคศาสตร์ และสรีรวิทยาของสตรีตั้งครรภ์ ขณะนี้รูปแบบวิธีการนวดดังกล่าวอยู่ในระหว่างการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์แขนงกายภาพบำบัด 1 ท่าน และอาจารย์ผู้สอนการนวดของโรงเรียนที่สอนด้านสปาเพื่อสุขภาพ 2 แห่งๆ ละ 1 ท่าน อาจารย์สูติแพทย์ 1 ท่านและแพทย์แผนไทย 1 ท่าน

กลุ่มเด็กวัยทารก ขณะนี้รูปแบบวิธีการนวดสำหรับกลุ่มเด็กวัยทารกอยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ กุมารแพทย์ 1 ท่าน และอาจารย์แขนงกายภาพบำบัดเด็ก 2 ท่าน รูปแบบการนวดจะใช้ระยะเวลา 30-45 นาที

การพัฒนาเพลงล้านนา เพื่อความผ่อนคลายสำหรับใช้ในบริการสปา เป็นการประพันธ์เพลงขึ้นมาใหม่จำนวน 1 เพลง มีความยาว 1 ชั่วโมง โดยผู้เชี่ยวชาญดนตรีล้านนา มีการผสมผสานเสียงเครื่องดนตรีของล้านนา และเสียงจากธรรมชาติ โดยสอดคล้องกับการทำงานของคลื่นสมอง โดยเพลงล้านนาเพื่อความผ่อนคลายสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ และสตรีตั้งครรภ์อยู่ระหว่างการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีล้านนา จำนวน 3 ท่าน

2) การขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มข

ในช่วงที่ไตรมาสที่ 3 ได้ดำเนินการปรับแก้โครงการวิจัยเกี่ยวกับการทดลองวิธีการนวด สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ และเด็กวัยทารก และการใช้เพลงล้านนาเพื่อการผ่อนคลาย สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย จนกระทั่งได้รับการรับรอง และอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยได้ตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2562

3) การดำเนินการทดลอง

ทำการทดลองวิธีการนวด สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ และเด็กวัยทารก ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยเขต 1 และการใช้เพลงล้านนาเพื่อการผ่อนคลายสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ และสตรีตั้งครรภ์ ที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามกระบวนการวิจัยโดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ จำนวน 120 ราย สตรีตั้งครรภ์ จำนวน 120 ราย และเด็กทารก จำนวน 60 ราย ซึ่งคาดว่าจะ ภายในวันที่ 31 สิงหาคม 2562 จะสามารถทดลองวิธีการนวดในกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ และสตรีตั้งครรภ์ และการใช้ดนตรีล้านนาเพื่อการผ่อนคลายสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่แล้วเสร็จ

สำหรับ กลุ่มตัวอย่างสตรีตั้งครรภ์ ที่จะดำเนินการทดลองเรื่องดนตรีเพื่อความผ่อนคลาย และเด็กวัยทารกที่จะทดลองเรื่องการนวด ขณะนี้อยู่ระหว่างการประกาศรับอาสาสมัคร เข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งคาดว่าจะการดำเนินการทดลองทั้งหมดจะสามารถดำเนินการได้เสร็จสิ้นในไตรมาสที่ 4 รวมทั้งการเขียนรายงานการวิจัยและบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่

4.3.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2: พัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็น สปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 3)

1) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ 31-40 ปี และ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.30 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้จัดการสปาเพื่อสุขภาพ คิดเป็นร้อยละ 53.60 และส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการสปาแบบไม่มีที่พัก คิดเป็น ร้อยละ 53.60 ระดับการศึกษาเป็นกลุ่มปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.90 และมีประสบการณ์ทำงานด้านสปาอยู่ระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.90 (ตารางที่ 1)

จากการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ประกอบการสปาและผู้ดำเนินการสปา จำนวน 10 คนพบว่าผู้ประกอบการมีความต้องการพัฒนาสถานประกอบการให้มีอัตลักษณ์ล้านนาที่โดดเด่น โดยเห็นว่าควรมีการปรับเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาที่มีอยู่เดิมให้มีความทันสมัยและเหมาะสมกับความเป็นสปาล้านนาให้มากขึ้น ดังนั้นควรมีการปรับเกณฑ์การรับรองอัตลักษณ์ล้านนาเดิม และควรมีองค์การอิสระในการเป็นผู้ตรวจประเมินและให้การรับรอง และผู้ตรวจควรมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ รวมทั้งได้ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี

เกณฑ์การรับรองความเป็นล้านนาควรครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ประกอบด้วย

1) ภาพลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าภาพลักษณ์หรือรูปมีความสำคัญในการสะท้อนศิลปวัฒนธรรมของไทยล้านนาอย่างยิ่ง เนื่องจากสิ่งแรกที่ผู้ใช้บริการจะสามารถรับรู้ สัมผัส และเข้าใจถึงความเป็นล้านนา ดังนั้น ในด้านภาพลักษณ์จะมีการประเมินที่คำนึงถึงองค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม

การตกแต่งอุปกรณ์ และการแต่งกายของพนักงานในสถานประกอบการสปาเพื่อแสดงให้เห็นกลิ่นอายของความเป็นล้านนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นไม่เหมือนภาคอื่น

2) รสชาติสะท้อนภูมิปัญญา ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นว่า การให้บริการเครื่องต้มสุภาพและอาหารว่างที่มาจากพืชพื้นบ้านของล้านนา แสดงให้ผู้ใช้บริการรับรู้ถึงรสชาติที่คงเอกลักษณ์เฉพาะ โดยควรมีการบริการเครื่องต้มทั้งร้อนและเย็น และใช้สมุนไพร เช่น จิง มะตูม ตะไคร้ มะเกี๋ยง ดอกคำฝอย และเก็กฮวย มาทำเป็นเครื่องต้ม ในขณะที่ของว่าง ควรมีการนำเสนอด้วย ขนมเทียน (ขนมจอก) ข้าวหนุกงา และข้าวแต๋น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การให้บริการเครื่องต้มและของว่างจำเป็นต้องคำนึงการส่งออกของกระบวนการทำดั้งเดิม เช่น การใช้การย่าง เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา และควรทำให้รสชาติหวานเพียงเล็กน้อย ไม่หวานจัด เนื่องจากต้องคำนึงถึงสุขภาพที่ดีของผู้ใช้บริการเป็นหลัก

3) กลิ่นสะท้อนความหอมล้านนา ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นด้วยว่า กลิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงอัตลักษณ์ไทยล้านนาสปาเนื่องจากสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และใช้ในการนวดในสถานประกอบการ ซึ่งควรมีการเปลี่ยนเกณฑ์ของกลิ่นโดยมองว่า ไม่ได้หมายถึงต้องมีการปลูกไม้หอมเท่านั้น แต่สามารถปรับเปลี่ยนเป็นการนำไม้หอม อย่างเช่น ส้มป่อย ดอกกระดังงา ดอกโมก เอื้องคำ เอื้องผึ้ง และว่านนางคำ มาประดับตกแต่งได้ เนื่องจากบางสถานประกอบเป็นเพียงตึก ไม่มีพื้นที่มากพอในการปลูก อีกทั้งต้นไม้หอมบางอย่างค่อนข้างที่จะปลูกยาก นอกจากนี้ ควรมีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีกลิ่นหอมมาช่วยในการสร้างบรรยากาศ เช่น น้ำมันหอมระเหยที่ใช้ในสถานประกอบการ น้ำมันตัวพาที่ใช้ในการบริการนวด และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการขัด ปอกผิว อบ อบ หรือแช่ ที่มาจากพืชหรือดอกไม้ล้านนา

4) เสียงสะท้อนธรรมชาติล้านนา ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า นอกจากจะใช้มีการนำเสียงดนตรีที่บรรเลงจากเครื่องดนตรีล้านนามาประกอบการให้บริการสปาแล้ว ควรมีการสร้างสรรคเสียงธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของพื้นที่ภาคเหนือ เช่น เสียงของธรรมชาติบนยอดเขา หรือเสียงน้ำตก เพื่อนำเสนอให้ผู้มาใช้บริการรู้สึกผ่อนคลายแล้ว ยังสามารถกระตุ้นให้เกิดความอยากไปสถานที่ที่เก็บเสียงเหล่านั้นมากขึ้น นอกจากนี้ ยังควรคำนึงถึงความร่วมสมัย ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ และไม่มีผลกระทบต่อความเชื่อและค่านิยมของวัฒนธรรมล้านนาดั้งเดิม

5) บริการสะท้อนวิถีชีวิต ด้วยการที่การนวดของล้านนาที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงให้รู้สึกถึงการสัมผัสที่ผ่อนคลายแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังเห็นผู้ให้บริการนวดที่เป็นคนในพื้นที่ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ไทยล้านนาเช่นกัน โดยมีการการผสมผสานความเชื่อ พิธีกรรมด้านล้านนา เข้าไปในการบริการ และจากเกณฑ์อัตลักษณ์ล้านนาเดิมยังขาดการให้บริการการใช้น้ำเพื่อสุขภาพ ซึ่งเป็นการให้บริการหลักของการบริการสปา ควรกำหนดเกณฑ์การให้บริการในการใช้น้ำ เช่น การอาบ อบ แช่ โดยใช้สมุนไพร ล้านนาเป็นองค์ประกอบด้วย นอกจากนี้ การบริการของพนักงานก็เป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นล้านนา โดยพนักงานควรมีกริยาที่เนิบช้า นุ่มนวล ใช้โทนเสียงไพเราะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้มาใช้บริการได้ตั้งแต่ครั้งแรกที่เข้ามาใช้บริการ

นอกจากนี้ในส่วนแบบประเมินเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนา ผู้ให้ข้อมูลยังเสนอให้ปรับปรุงแบบฟอร์มการประเมินความเป็นสปาล้านนา โดยให้เพิ่มเติมในส่วนนำของแบบฟอร์มว่าควรมีการให้สถานประกอบการมีการอธิบายคอนเซ็ปต์หรือแนวคิดของสถานประกอบการสปาด้วย และควรมีข้อมูลอื่นๆ เช่น ขนาดของสถานประกอบการ จำนวนพนักงาน โครงสร้างขององค์กร เป็นต้น

2) การพัฒนาองค์กรที่ให้การรับรองคุณภาพความเป็นสปาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จากการสนทนากลุ่มผู้ประกอบการและผู้ดำเนินการสปา และการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับงานด้านธุรกิจสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ

ด้านภูมิปัญญาล้านนา ในจังหวัดเชียงใหม่ มีความเห็นว่าควรให้ความสำคัญกับองค์กรที่มีบทบาทในการตรวจรับรองตามเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนา ว่าควรจะเป็นองค์กรที่อิสระและได้รับการยอมรับ ความรู้และความพร้อมในการเข้าตรวจ เพราะบางครั้งผู้เข้าตรวจได้เข้ามาละเมิดสิทธิและใช้เวลาในการตรวจค่อนข้างนาน องค์กรประกอบของคณะกรรมการผู้ตรวจประเมินควรประกอบด้วย ผู้ประกอบการสปาที่เคยผ่านการรับรองอัตลักษณ์ล้านนามาแล้ว หรือผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา ซึ่งมีประสบการณ์มาก่อนเพื่อสามารถให้ข้อเสนอแนะ คำแนะนำต่างๆได้

4.3.3.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 3: พัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ไตรมาส 3)

1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ โดยทำการคัดเลือกองค์ประกอบ และสัดส่วนขององค์ประกอบแต่ละตัวในตำรับแล้วเติมสารสกัดจากเสน่ห์จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเสน่ห์จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาลงในตำรับในอัตราส่วนที่ทำให้มีประสิทธิภาพและความคงตัวที่เหมาะสม โดยจะทำการศึกษาทั้งผลิตภัณฑ์พื้น และผลิตภัณฑ์ที่มีน้ำมันหอมระเหยและ/หรือสารสกัดจากพืชทั้งสองชนิด เพื่อดูการเข้ากันได้ของกลิ่นกับองค์ประกอบต่างๆ ในผลิตภัณฑ์พื้น รวมทั้งการเข้ากันได้ของกลิ่นทั้งสองชนิด และนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบต่อไป ทั้งนี้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สารสกัดจากและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาเป็นองค์ประกอบ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของสารสกัดจากและ/หรือน้ำมันหอมระเหยเสน่ห์จันทร์หอมประกอบไปด้วย ครีมบำรุงผิวผสมสารสกัดจากเสน่ห์จันทร์หอม สบู่เหลวผสมสารสกัดจากเสน่ห์จันทร์หอม แชมพูผสมสารสกัดจากเสน่ห์จันทร์หอม และสครับเสน่ห์จันทร์หอม เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของสารสกัดจากและ/หรือน้ำมันหอมระเหยน้ำมันตะไคร้ภูเขา ประกอบไปด้วย น้ำมันนวดตัวผสมน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา ครีมบำรุงผิวผสมน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา เกลีสปาผสมน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา สบู่สำหรับแช่ตัวในอ่างอาบน้ำผสมน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา สบู่เหลวผสมน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา และแชมพูผสมน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา เป็นต้น และเมื่อได้ผลิตภัณฑ์แล้วก็ทำการตรวจวิเคราะห์ดังนี้

- 1) ลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์
- 2) การทดสอบความคงตัวของผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนา
- 3) การวิเคราะห์สารสกัดและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนา
- 4) การวิเคราะห์หาปริมาณฟีนอลิก (Total phenolics content)
- 5) การทดสอบฤทธิ์ต้านออกซิเดชันของสารสกัดและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนา
- 6) การศึกษาฤทธิ์ต้านจุลชีพของสารสกัดและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนา

4.3.3.4 ผลการวิจัยด้านพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับทุกกลุ่มวัย

จัดทำร่าง หลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับกลุ่มทุกวัย (ในทุกไตรมาส) ได้ร่างองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบไปด้วย

1. หลักการและเหตุผล ความต้องการ ความคาดหวังของสังคม
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ ทั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและเฉพาะ

3. โครงสร้างหลักสูตร
4. เนื้อหาวิชา
5. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน เช่น ตารางเรียน วิธีการเรียนการสอน สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน
6. การประเมินผล
7. เอกสารอ้างอิง และตำราเรียน
8. คุณสมบัติผู้เรียน ผู้สอน
9. คู่มือผู้เรียน คู่มือผู้สอน

4.4 ประเมินผลการดำเนินการวิจัยของแต่ละโครงการวิจัยย่อยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของชุดโครงการวิจัยในทุกไตรมาส

ไตรมาสที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินการดำเนินการวิจัยไตรมาส 1 ของชุดโครงการการพัฒนาสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		สาเหตุและการแก้ไขที่ดำเนินการในกรณีล่าช้า
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
- ทบทวนและวิเคราะห์แผนการดำเนินงานโครงการย่อยทุกโครงการและวางแผนการดำเนินการกับนักวิจัยทุกโครงการ	70%	เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ มีโครงการที่เป็นการวิจัยเชิงทดลองหลายโครงการ รวมทั้งมีการสมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ทำให้ต้องมีกระบวนการเตรียมเอกสาร และเครื่องมือวิจัยหลายส่วนเพื่อจะขอรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ รวมทั้งยังต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาอนุมัติพอสมควร
- วิเคราะห์ สังเคราะห์ ปัญหา ความต้องการ และเป้าหมาย การพัฒนารูปแบบการให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็น สปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	100%	-
- ทบทวนแนวทางการจัดทำหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับกลุ่มทุกวัย	100%	-
- จัดประชุมติดตามงานทุก 1 เดือน หรือมากกว่าตามความจำเป็น	100%	-

ตารางที่ 2 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 1 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 1: รูปแบบการให้บริการสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

output		สาเหตุและการแก้ไขที่ดำเนินการในกรณีล่าช้า
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. ศึกษาสถานการณ์ โดยวิเคราะห์สภาพปัญหา ประเมินความต้องการรูปแบบการให้บริการ สปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในบุคคลทุกช่วงวัย และกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา	100%	-
2. พัฒนาเครื่องมือสำหรับการดำเนินการวิจัย คือ รูปแบบขั้นตอนการนวด สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ เด็กวัยทารก และเพลงล้านนาเพื่อความผ่อนคลาย 3. ส่งรูปแบบขั้นตอนการนวด สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ เด็กวัยทารก และเพลงล้านนา ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ	70%	- ได้เพลงล้านนา เพื่อความผ่อนคลายแล้ว (ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และผู้ประพันธ์ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะเรียบร้อยแล้ว) - สำหรับรูปแบบการนวดในบุคคลทั่วไป และสตรีตั้งครรภ์ อยู่ระหว่างการพัฒนา จากการระดมสมองร่วมกันของ คณะผู้วิจัย และผู้ประกอบการจากสปาทั้ง 6 แห่ง เกือบแล้วเสร็จ - รูปแบบการนวดทารก ผู้วิจัยพัฒนาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการนวดทารก ได้รูปแบบการนวดแล้ว อยู่ระหว่างเตรียมส่งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ
4. ส่งเอกสารเพื่อรับการพิจารณาจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	70%	- อยู่ระหว่างรอการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. ปรับแผนเรื่องการใช้น้ำและสุขอนามัยบำบัดไปดำเนินการทดลองในปีที่ 2 เมื่อมีการพัฒนาเมนูสปาและรูปแบบการให้บริการสปา ขึ้นมาเรียบร้อยแล้วและทำการทดลองใช้จริง		- ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดเหมาะสมกับสถานที่ เวลา และบริบท เนื่องจากจากใช้น้ำและสุขอนามัยนั้น ในการให้บริการสปา มักทำควบคู่ไปกับการการนวด ซึ่งเป็นเมนูหนึ่งในรูปแบบการบริการสปา ดังนั้น จึงไม่เหมาะสมที่จะดำเนินการทดลองเรื่องการใช้ น้ำ แยกออกมาเดี่ยวๆ เพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 3 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 1 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 2: การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็น สปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		สาเหตุและการแก้ไขที่ดำเนินการในกรณีล่าช้า
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. ได้ทบทวนการรับรองอัตลักษณ์สปาเดิมที่พัฒนาร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเดิม	100%	-
2. ได้ข้อมูลสถานการณ์ สภาพปัญหา ความต้องการ จากการประมวลข้อมูล ความรู้จากการศึกษาสถานการณ์	100%	-
3. ได้องค์ความรู้ความเป็นสปา จากการสังเคราะห์องค์ความรู้โดยการทบทวน ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาล้านนาในด้านรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสและมาตรฐานการให้บริการสปา	80%	ยังต้องค้นหาองค์ความรู้ด้านล้านนา และภูมิปัญญาล้านนาเพิ่มเติมให้ครอบคลุมมากกว่านี้
4. ได้เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญในด้านภูมิปัญญาล้านนา แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และแนวคำถามสำหรับ Focus Group กลุ่มเจ้าของกิจการ/ผู้ประกอบการ ผู้จัดการสปาเพื่อสุขภาพในจังหวัดภาคเหนือ	100%	-
5. เริ่มกระบวนการสร้างเกณฑ์การรับรองฯ	100%	-
6. ได้ส่งเอกสารโครงการวิจัยเพื่อขอรับพิจารณาการรับรองจริยธรรมการวิจัย จาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	70%	- อยู่ระหว่างรอการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตารางที่ 4 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 1 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 3: ผลิตภัณฑ์ล้าสนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ (%)	
ได้ดำเนินการสืบค้นพืชหอมล้านนาเส้นพันธุ์หอมและ/หรือตะไคร้ภูเขาจากฐานข้อมูล	100 %	-
ได้ผลการศึกษาจากการสกัดน้ำมันหอมระเหยจากเส้นพันธุ์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา	100 %	-
สร้างเครื่องมือประเมินความพึงพอใจ โดยการทบทวนเอกสาร การพัฒนาร่างเครื่องมือผ่านผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็น	100 %	-
การส่งเอกสารเพื่อรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	70%	อยู่ระหว่างรอการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ไตรมาสที่ 2

ตารางที่ 5 ผลการประเมินการดำเนินการวิจัยไตรมาสที่ 2 ของชุดโครงการการพัฒนาสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. จัดประชุมติดตามงานทุก 1 เดือนหรือบ่อยกว่าตามความจำเป็น	100%	-
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลที่ได้จากโครงการย่อยในการพัฒนารูปแบบการให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ระยะต้น)	50%	เนื่องจากต้องใช้ข้อมูลผลการวิจัยของแต่ละโครงการมาใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ และแต่ละโครงการดำเนินการได้ไม่เท่ากัน
3. จัดทำร่าง หลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับกลุ่มทุกวัย (ระยะต้น)	100%	-

ตารางที่ 6 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 2 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 1: รูปแบบการให้บริการสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

output		หมายเหตุ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. ศึกษาสถานการณ์ โดยวิเคราะห์สภาพปัญหา ประเมินความต้องการรูปแบบการให้บริการ สปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในบุคคลทุกช่วงวัย และกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา	100 %	-
2. พัฒนาเครื่องมือสำหรับการดำเนินการวิจัย คือ รูปแบบขั้นตอนการนวด สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ เด็กวัยทารก และเพลงล้านนาเพื่อความผ่อนคลาย 3. ส่งรูปแบบขั้นตอนการนวด สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ เด็กวัยทารก และเพลงล้านนา ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ	100%	-
4. ส่งเอกสารเพื่อรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รอบ2 เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562	100 %	- อยู่ระหว่างรอการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คาดว่า จะทราบผลประมาณช่วงสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนพฤษภาคมนี้
5. ปรับแผนเรื่องการใช้น้ำและสุขอนามัยบำบัดไปดำเนินการทดลองในปีที่ 2 เมื่อมีการพัฒนาเมนูสปาและรูปแบบการให้บริการสปา ขึ้นมาเรียบร้อยแล้วและทำการทดลองใช้จริง		- ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดเหมาะสมกับสถานที่ เวลา และบริบท เนื่องจากจากใช้น้ำและสุขอนามัยนั้น ในการให้บริการสปา มักทำควบคู่ไปกับการการนวด ซึ่งเป็นเมนูหนึ่งในรูปแบบการบริการสปา ดังนั้นจึงไม่เหมาะสมที่จะดำเนินการทดลองเรื่องการใช้ น้ำ แยกออกมาเดี่ยวๆ เพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 7 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 2 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 2: การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็น สปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. สัมภาษณ์ Focus Group กลุ่มเจ้าของกิจการ/ผู้ประกอบการ ผู้จัดการสปาเพื่อสุขภาพในจังหวัดภาคเหนือ จำนวน 20 คน	50%	ได้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการสปา กลุ่มที่ 1 จำนวน 10 คน ในวันที่ 10 พ.ค. 62 และกลุ่มที่ 2 ในวันที่ 27 พ.ค. 62 จำนวน 10 คน
2. สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญในด้านภูมิปัญญาล้านนา จำนวน 5 คน	50%	นัดหมายสัมภาษณ์ในวันที่ 22 -25 พฤษภาคม 2562
3. สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวนรวม 5 คน	50%	สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องเรียบร้อยแล้ว 2 คน
4. สังเคราะห์องค์ความรู้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม	50%	นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยอยู่ระหว่างสังเคราะห์องค์ความรู้จากการสนทนากลุ่ม
5. จัดทำร่างเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	50%	กำลังรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาจัดทำร่างเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำ

ตารางที่ 8 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 2 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 3: ผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ผลสำเร็จ (%)	ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ		
ได้ดำเนินการสืบค้นพืชหอมล้านนาเส้นหัตถ์หอมและ/หรือ ตะไคร้ภูเขาจากฐานข้อมูล	ข้อมูลพืชหอมล้านนาเส้นหัตถ์หอมและ/หรือ ตะไคร้ภูเขาจากฐานข้อมูล	100 %	-
ได้ผลการศึกษาจากการสกัดน้ำมันหอมระเหยจากเส้นหัตถ์หอมและ/หรือ น้ำมันตะไคร้ภูเขา	น้ำมันหอมระเหยจากเส้นหัตถ์หอมและ/หรือ น้ำมันตะไคร้ภูเขาเพื่อนำไปศึกษาในการพัฒนาต่อไป	100 %	-
สร้างเครื่องมือประเมินความพึงพอใจ โดยการทบทวนเอกสาร การพัฒนาร่าง	เครื่องมือประเมินความพึงพอใจต่อน้ำมันหอมระเหยจากเส้นหัตถ์	100 %	-

Output			ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลสำเร็จ (%)	
เครื่องมือผ่านผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็น	หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาที่สกัดได้		
การพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	100%	-
ตรวจสอบคุณสมบัติทางกายภาพของน้ำมันหอมระเหย	คุณสมบัติทางกายภาพของน้ำมันหอมระเหย	100%	-
ตรวจสอบคุณภาพทางเคมีของสารสกัดจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบ	คุณภาพทางเคมีของสารสกัดจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบ	90%	การวิเคราะห์ปริมาณขององค์ประกอบทางเคมีของน้ำมันหอมระเหยด้วย GC-MS ซึ่งปัจจุบันอยู่ในระหว่างการยืนยันเทียบผลกับหน่วยบริการทางห้องปฏิบัติการกลาง ศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบโดยตำรับเบสที่มีความคงตัว และตำรับเบสที่มีส่วนผสมของสารหอม ให้ได้ตามเกณฑ์ มอก. เครื่องสำอาง	ผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบ	80%	กำลังทดสอบความคงตัวผลิตภัณฑ์ที่พัฒนา ให้ได้ตามเกณฑ์ มอก. เครื่องสำอาง

ไตรมาสที่ 3

ตารางที่ 9 ผลการประเมินการดำเนินการวิจัยไตรมาสที่ 3 ของชุดโครงการการพัฒนาสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. จัดประชุมติดตามงานทุก 1 เดือนหรือบ่อยกว่าตามความจำเป็น	100%	-
2. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลที่ได้จากโครงการย่อยในการพัฒนารูปแบบการให้บริการ สปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ระยะกลาง)	80%	เนื่องจากการเก็บข้อมูลโครงการย่อยที่ 1 ยังไม่ครบทุกกลุ่มตัวอย่าง และโครงการย่อยที่ 2 มีการสลับขั้นตอนดำเนินการวิจัยบางส่วนไปไตรมาส 4
3. จัดทำร่าง หลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับกลุ่มทุกวัย (ระยะกลาง)	50%	ได้ดำเนินการจัดทำเนื้อหาสาระของรูปแบบการให้บริการในแต่ละช่วงวัยแล้วแต่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์

ตารางที่ 10 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 3 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 1: รูปแบบการให้บริการสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

output		หมายเหตุ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. ดำเนินการวิจัยเชิงทดลอง วิธีการนวดในกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ และเด็กวัยทารก การใช้เพลงล้านนาเพื่อความผ่อนคลาย สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ และสตรีตั้งครรภ์	70%	- ขณะนี้กำลังดำเนินการทดลอง ซึ่งคาดว่าจะภายในวันที่ 31 สิงหาคม 2562 จะสามารถทดลองวิธีการนวดในกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ และสตรีตั้งครรภ์ และการใช้ดนตรีล้านนาเพื่อการผ่อนคลายสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่แล้วเสร็จ - สำหรับ กลุ่มตัวอย่างสตรีตั้งครรภ์ ที่จะดำเนินการทดลองเรื่องดนตรีเพื่อความผ่อนคลาย และเด็กวัยทารกที่จะทดลองเรื่องการนวด ขณะนี้อยู่ระหว่างการประกาศรับอาสาสมัคร เข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งคาดว่าจะการดำเนินการทดลองทั้งหมดจะสามารถดำเนินการได้เสร็จสิ้นในไตรมาสที่ 4 รวมทั้งการเขียนรายงานการวิจัยและบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่

ตารางที่ 11 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 3 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 2: การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็น สปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. จัดการประชุมร่วมกับตัวแทนของผู้ให้ข้อมูล 10 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของ ร่าง เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำ (Member checking)	100%	ประชุมเรียบร้อยแล้วในวันที่ 18 สิงหาคม 2562
2. นำร่างเกณฑ์การรับรองฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน พิจารณาความตรงตามเนื้อหา	-	เนื่องจากการปรับขั้นตอนการดำเนินการ โดยจะจัดวิพากษ์เกณฑ์การรับรองฯ ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วน ของภาครัฐและเอกชน จำนวน 150 คน ก่อนแล้วจึงจะให้ผู้ทรงฯ พิจารณาความตรงตามเนื้อหา และหาความเชื่อมั่นตามลำดับ
5. จัดทำคู่มือเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	100%	เริ่มจัดทำคู่มือแล้ว เหลือในส่วนของการปรับแก้ไขตามคำแนะนำจากการประชุมวันที่ 18 ส.ค 62 และตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามลำดับ

ตารางที่ 12 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 3 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 3: ผลิตภัณฑ์สปาชั้นนำในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ผลสำเร็จ (%)	ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ		
ตรวจสอบคุณภาพทางเคมีของสารสกัดจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบ	คุณภาพทางเคมีของสารสกัดจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบ	100%	
พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบโดยดำรับเบส	ผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัดจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห้จันทร์หอมและ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบ	100%	

Output			ในกรณีล่าช้าให้ระบุ สาเหตุและการแก้ไขที่ ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอ โครงการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลสำเร็จ (%)	
ให้มีความคงตัว และตำรับ เบสที่มีส่วนผสมของสาร หอม ให้ได้ตามเกณฑ์ มอก. เครื่องสำอาง	ตะไคร้ภูเขาเป็น องค์ประกอบ		
ทดสอบฤทธิ์ด้านออกซิเดชัน ของสารสกัดจากเส้นห้จันทร์ หอมและ/หรือน้ำมันหอม ระเหยจากเส้นห้จันทร์หอม และ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา และผลิตภัณฑ์ที่ได้	ข้อมูลทดสอบฤทธิ์ด้าน ออกซิเดชันของสารสกัด จากเส้นห้จันทร์หอม และ/หรือน้ำมันหอม ระเหยจากเส้นห้จันทร์ หอมและ/หรือน้ำมัน ตะไคร้ภูเขา และ ผลิตภัณฑ์ที่ได้	100%	
ศึกษาฤทธิ์ด้านจุลชีพของ สารสกัดจากเส้นห้จันทร์ หอมและ/หรือน้ำมันหอม ระเหยจากเส้นห้จันทร์หอม และ/หรือน้ำมันตะไคร้ภูเขา และผลิตภัณฑ์ที่ได้	ข้อมูลศึกษาฤทธิ์ด้านจุล ชีพของสารสกัดจาก เส้นห้จันทร์หอมและ/ หรือน้ำมันหอมระเหย จากเส้นห้จันทร์หอม และ/หรือน้ำมันตะไคร้ ภูเขา และผลิตภัณฑ์ที่ได้	100%	

ไตรมาสที่ 4

ตารางที่ 13 ผลการประเมินการดำเนินการวิจัยไตรมาสที่ 4 ของชุดโครงการการพัฒนาสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. จัดประชุมติดตามงานทุก 1 เดือนหรือบ่อยกว่าตามความจำเป็น	100%	
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ได้จากโครงการย่อยฯ	100%	
3. จัดทำหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับกลุ่มทุวีย	100%	
4. สัมภาษณ์ผู้ประกอบการเกี่ยวกับหลักสูตรที่พึงประสงค์เพื่อทบทวน และประเมินการใช้ของหลักสูตรเพื่อจะได้จัดทำหลักสูตรฯ ที่มีความสมบูรณ์ต่อไป	100%	

ตารางที่ 14 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 4 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 1: รูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

output		หมายเหตุ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. วิเคราะห์และสรุปผลการทดลองการนวดในกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์ และเด็กวัยทารก และการใช้เพลงล้านนาเพื่อความผ่อนคลาย สำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ และสตรีตั้งครรภ์	100%	
2. ทำรายงานวิจัยและเขียนบทความวิจัย	100%	

ตารางที่ 15 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 4 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 2: การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็น สปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
1. จัดประชุมผู้ประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ ผู้จัดการสปา ผู้ให้บริการในภาคเหนือ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์การรับรองฯ จำนวน 150 คน	100 %	

Output		ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลสำเร็จ	
2. จัดทำแผนการจัดตั้งองค์กรที่ให้การรับรองคุณภาพความเป็น สปาล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	100 %	
3. ตีพิมพ์และนำเสนอผลงานวิจัย 1 เรื่อง	100 %	
4. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเว็บไซต์ เพื่อเผยแพร่มาตรฐาน	100 %	

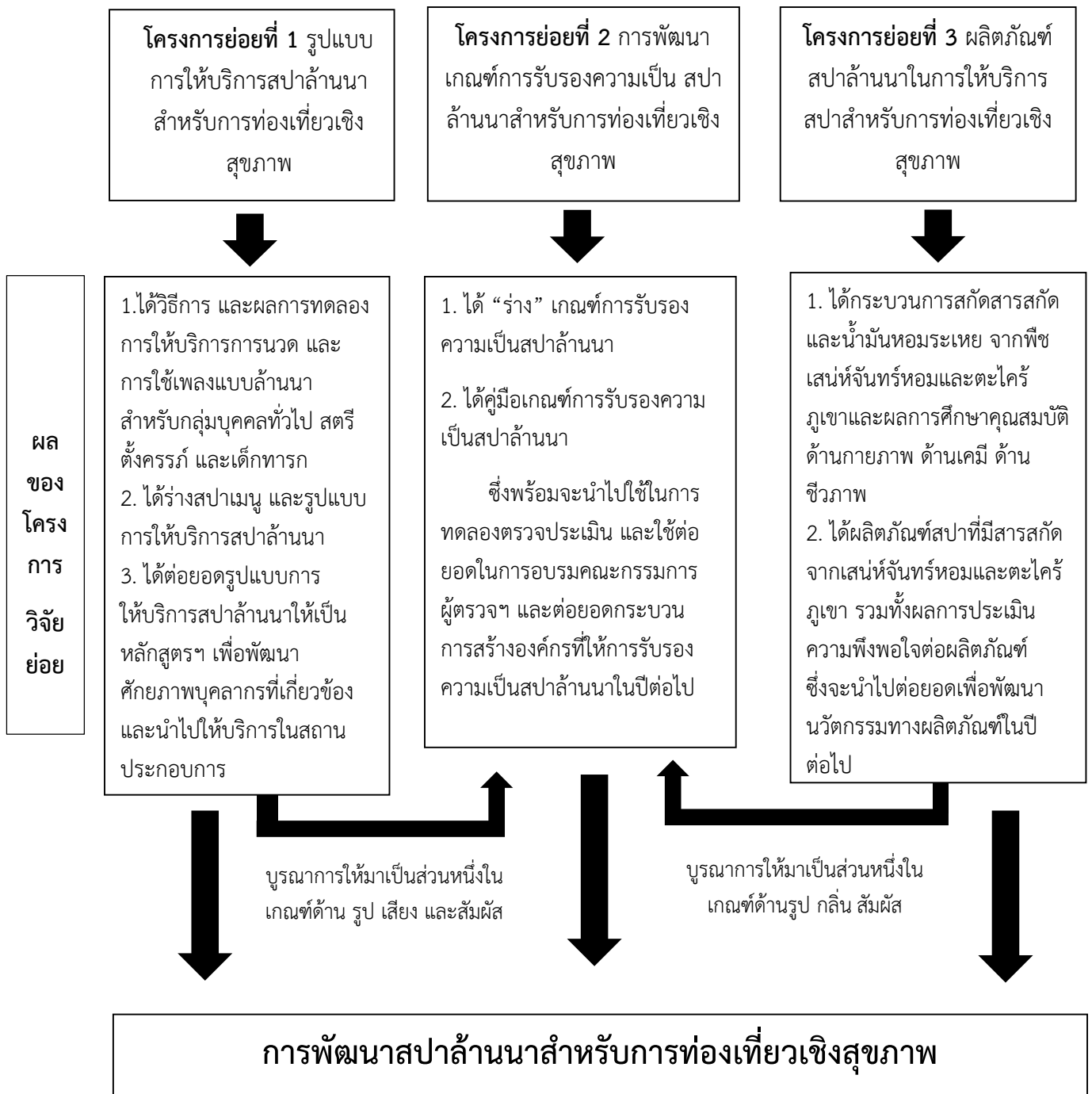
ตารางที่ 16 ผลการประเมินการดำเนินงานในไตรมาสที่ 4 ของโครงการวิจัยย่อยที่ 3: ผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Output		ผลสำเร็จ (%)	ในกรณีล่าช้าให้ระบุสาเหตุและการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ		
1. ประเมินผลของสารสกัดจากเส้นห่านจันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห่านจันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา และผลิตภัณฑ์ที่ได้ต่อความชุ่มชื้นของผิวหนัง	ข้อมูลการประเมินประเมินผลของสารสกัดจากเส้นห่านจันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห่านจันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขา และผลิตภัณฑ์ที่ได้ต่อความชุ่มชื้นของผิวหนัง	100 %	
2. ทดสอบและประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์สปาที่มีสารสกัดจากเส้นห่านจันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห่านจันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบ	ผลความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์สปาที่มีสารสกัดจากเส้นห่านจันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยจากเส้นห่านจันทร์หอมและ/หรือน้ำมันหอมระเหยตะไคร้ภูเขาเป็นองค์ประกอบ	100 %	

4.5 บำรุงผลการผลการศึกษาของโครงการย่อยในภาพรวม

ผลการศึกษาจากโครงการย่อยที่ 1 จะได้รับรูปแบบการให้บริการสปาล้านนาที่เน้นการนวดเพื่อสุขภาพ โดยใช้ภูมิปัญญาล้านนา รวมทั้งองค์ประกอบของให้บริการด้านเสียง คือ ดนตรีล้านนา ในกลุ่มบุคคลทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ และเด็กทารก ตลอดจนได้องค์ประกอบของหลักสูตรสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปา ผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โครงการย่อยที่ 2 ผลการวิจัยได้คู่มือและเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่สามารถนำไปใช้ประเมินในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ สำหรับโครงการย่อยที่ 3 ได้ผลิตภัณฑ์สปาที่มีสารสกัดจากเสน่ห์จันทร์หอมและตะไคร้ภูเขา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสปาล้านนา ทั้ง 3 โครงการย่อย เป็นการบูรณาการรูปแบบการให้บริการสปาล้านนาที่ครอบคลุม ทั้งการให้บริการสปาล้านนา (Lanna Spa services) และผลิตภัณฑ์สปาล้านนา (Lanna Spa products) สำหรับรูปแบบการให้บริการสปาล้านนา จะเป็นการบูรณาการรูปแบบฯ ที่มีมาตรฐานตามเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาทั้ง รูป รส กลิ่น เสียงและสัมผัส เพื่อการบริการสปาที่มีอัตลักษณ์ล้านนาโดดเด่น จะเห็นได้ว่าการบูรณาการผลการศึกษาทั้ง 3 โครงการย่อย จะได้ รูปแบบการให้บริการสปาล้านนา เพื่อการพัฒนาสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ดังรายละเอียดดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 ผลของการวิจัยที่บูรณาการทั้ง 3 โครงการย่อย

4.6 ผลการวิจัยด้านพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

จัดทำร่าง หลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สำหรับกลุ่มทุกวัย เพื่อให้ได้ร่างองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบไปด้วย

4.6.1 หลักการและเหตุผล ความต้องการ ความคาดหวังของสังคม

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีความสำคัญและมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศมหาศาล โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) จะเห็นได้จากรายได้โดยรวมจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพิ่มขึ้นจาก 31,100 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2556 เป็น 37,000 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2557 และ 42,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2558 ตามลำดับ เนื่องจากประเทศไทยมีจุดแข็ง ในด้านการบริการสุขภาพที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ ของความคุ้มค่าในราคาที่ย่อมสำหรับการบริการสุขภาพ และจุดเด่นของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยโดยเฉพาะทางภาคเหนือหรือล้านนา ที่มีเอกลักษณ์ การมีภูมิปัญญาของท้องถิ่น ในการดูแลสุขภาพ ตลอดจนวัฒนธรรมล้านนา ที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพมากขึ้น และสร้างความประทับใจแก่ผู้มา จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยในการพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และในปัจจุบันพบว่านักท่องเที่ยวแบบครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยมีทั้งสตรีมีครรภ์ รวมทั้งเด็กทารกด้วย ซึ่งปัจจุบันพบว่าสถานประกอบการสปาในปัจจุบันให้บริการเฉพาะในกลุ่มผู้ใหญ่ทั่วไปเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมการให้บริการในกลุ่มสตรีมีครรภ์และวัยเด็กทารกเนื่องจากยังไม่มีองค์ความรู้เพียงพอ (คณะผู้วิจัย, เมษายน-พฤษภาคม 2561) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาและยกระดับขีดความสามารถในการให้บริการที่รองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มวัยสตรีตั้งครรภ์ และวัยเด็กเพิ่มขึ้น

ชุดโครงการวิจัยการพัฒนาสปาล้านนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จึงได้พัฒนารูปแบบการให้บริการสปาล้านนาสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวขึ้น และได้จัดทำเป็นหลักสูตรสำหรับเพื่อพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อจะพัฒนาศักยภาพบุคลากรในสถานประกอบการสปาในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยให้มีความรู้ และทักษะการให้บริการนวดล้านนาในกลุ่มบุคคลทั่วไปวัยผู้ใหญ่ สตรีตั้งครรภ์และเด็กทารก ตามรูปแบบการให้บริการแบบที่พัฒนาขึ้น และให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการทั้งจากภายในและนอกประเทศว่าการบริการสปาล้านนามีคุณภาพอย่างแท้จริง

4.6.2. การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ ทั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและเฉพาะ

1. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนวดล้านนาในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์และเด็กทารก
2. เพื่อให้ผู้อบรมมีทักษะในการนวดล้านนาในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์และเด็กทารก

4.6.3 โครงสร้างหลักสูตร

ในหลักสูตรการนวดล้านนาในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์และเด็กทารก มีจำนวนชั่วโมงหลักสูตรละ 30 ชั่วโมง ประกอบด้วย

- 1) ภาคทฤษฎี 3 ชั่วโมง
- 2) ภาคปฏิบัติ 27 ชั่วโมง
- 3) การฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม (จำนวน 5 ราย)

4.6.4 เนื้อหาวิชา

หลักสูตรการนวดล้านนาในกลุ่มคนทั่วไป (ระยะเวลาการนวด 90 นาที)

- 1) ความเป็นสพาล้านนา
- 2) การนวดล้านนาสำหรับกลุ่มคนทั่วไป
 - 2.1) ขั้นตอนการเตรียมอุปกรณ์และสถานที่ให้บริการ
 - 2.2) ขั้นตอนการเตรียมผู้รับบริการ
 - 2.3) ขั้นตอนการนวด ได้แก่
 - การเช็ดใบพู่
 - การแหกด้วยแผ่นหิน
 - การตอกเส้น
 - การนวดด้วยน้ำมันจากผลิตภัณฑ์ล้านนา
 - การล้างมือและผูกข้อมือ
 - 2.4) ขั้นตอนหลังให้บริการ
- 3) ข้อห้ามข้อควรระวังในการนวดแบบล้านนาสำหรับกลุ่มคนทั่วไป

หลักสูตรการนวดล้านนาในสตรีตั้งครรภ์ (ระยะเวลาการนวด 60 นาที)

- 1) ความเป็นสพาล้านนา
- 2) การนวดล้านนาสำหรับกลุ่มสตรีตั้งครรภ์
 - 2.1) ขั้นตอนการเตรียมอุปกรณ์และสถานที่ให้บริการ
 - 2.2) ขั้นตอนการเตรียมผู้รับบริการ
 - 2.3) ขั้นตอนการนวด ได้แก่
 - การนวดขา
 - การนวดหลัง
 - การนวดท้อง
 - การนวดแขน
 - การนวดหน้าอก ไหล่ คอ ศีรษะ
 - 2.4) ขั้นตอนหลังให้บริการ
- 3) ข้อห้ามข้อควรระวังในการนวดแบบล้านนาสำหรับกลุ่มสตรีตั้งครรภ์

หลักสูตรการนวดในกลุ่มเด็กทารก (ระยะเวลาการนวด 30-45 นาที)

- 1) ความเป็นสปาล้านนา
- 2) การนวดสำหรับกลุ่มเด็กทารก
 - 2.1) ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำทาการนวดและการเลือกเครื่องใช้พยาง
 - 2.2) ขั้นตอนการเตรียมตัวทารก ผู้นวด และอุปกรณ์
 - 2.3) ขั้นตอนการนวด ได้แก่
 - การนวดขา, เท้า
 - กานวดแขน, นิ้วมือ
 - การนวดลำตัวส่วนท้อง
 - การนวดลำตัวส่วนอก, หลัง
 - การนวดศีรษะและใบหน้า
- 3) ข้อห้ามข้อควรระวังในการนวดสำหรับเด็กทารก

4.6.5 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้

- 1) การบรรยาย
- 2) การอภิปราย
- 3) การฝึกปฏิบัติ
- 4) ตอบข้อซักถามและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ
- 5) กำหนดการสอนและผู้สอน

กำหนดการสอน หลักสูตรการนวดล้านนาในกลุ่มคนทั่วไป (30 ชั่วโมง)

วัน	เวลา	หัวข้อ
วันที่ 1	09.00 – 12.00 น.	ความรู้เกี่ยวกับความเป็นสปาล้านนา
	13.00 – 16.00 น.	การเตรียมอุปกรณ์และสถานที่ให้บริการ และการเตรียมผู้รับบริการ และการปฏิบัติหลังการให้บริการ
วันที่ 2	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติเทคนิคการเช็ดใบพู่, การแหกด้วยแผ่นหิน และการตอกเส้น
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนและฝึกปฏิบัติเทคนิคการเช็ดใบพู่, การแหกด้วยแผ่นหิน และการตอกเส้น (ต่อ)
วันที่ 3	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวดด้วยน้ำมันจากผลิตภัณฑ์ล้านนา : นวดขาด้านหลัง, นวดหลัง
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนการฝึกปฏิบัติการนวดด้วยน้ำมันจากผลิตภัณฑ์ล้านนา : นวดขาด้านหลัง, นวดหลัง
วันที่ 4	09.00 – 12.00 น.	การนวดด้วยน้ำมันจากผลิตภัณฑ์ล้านนา : นวดขาด้านหน้า, ท้อง, แขน, ศีรษะ, คอและบ่า (ทำนึ่ง)

วัน	เวลา	หัวข้อ
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนการฝึกปฏิบัติการนวดด้วยน้ำมันจากผลิตภัณฑ์ล้าโนนา : นวดทางด้านหน้า, ท้อง, แขน, ศีรษะ, คอและบ่า (ท่านั่ง)
วันที่ 5	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวดตั้งแต่ต้นจนจบการให้บริการ
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนและฝึกปฏิบัติการนวดตั้งแต่ต้นจนจบการให้บริการ

ผู้สอน ภาคทฤษฎี คณะผู้วิจัย
 ภาคปฏิบัติ คณะผู้วิจัย และครูผู้สอนภาคปฏิบัติ (trainer) จากสถาน
 ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการวิจัยในการสร้างหลักสูตร

กำหนดการสอน หลักสูตรการนวดล้าโนนาในกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ (30 ชั่วโมง)

วัน	เวลา	หัวข้อ
วันที่ 1	09.00 – 12.00 น.	ความรู้เกี่ยวกับความเป็นสปาล้าโนนา
	13.00 – 16.00 น.	การเตรียมอุปกรณ์และสถานที่การให้บริการ และการเตรียมผู้รับบริการ และการปฏิบัติหลังการให้บริการ
วันที่ 2	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวด : ขา, หลัง (ซ้ายและขวา)
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนฝึกปฏิบัติการนวด : ขา, หลัง (ซ้ายและขวา)
วันที่ 3	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวด : ท้อง, แขน (ซ้ายและขวา)
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนฝึกปฏิบัติการนวด : ท้อง, แขน (ซ้ายและขวา)
วันที่ 4	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวด : การนวดหน้าอก ไหล่ คอ ศีรษะ
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนฝึกปฏิบัติการนวด : การนวดหน้าอก ไหล่ คอ ศีรษะ
วันที่ 5	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวดตั้งแต่ต้นจนจบการให้บริการ
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนและฝึกปฏิบัติการนวดตั้งแต่ต้นจนจบการให้บริการ

ผู้สอน ภาคทฤษฎี คณะผู้วิจัย
 ภาคปฏิบัติ คณะผู้วิจัย และครูผู้สอนภาคปฏิบัติ (trainer) จากสถาน
 ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการวิจัยในการสร้างหลักสูตร

กำหนดการสอน หลักสูตรการนวดเด็กทารก (30 ชั่วโมง)

วัน	เวลา	หัวข้อ
วันที่ 1	09.00 – 12.00 น.	ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำทาการนวดและการเลือกเครื่องใช้พุง, ข้อห้าม ข้อควรระวังในการนวดทารก
	13.00 – 16.00 น.	การเตรียมตัวทารก ผู้นวด และอุปกรณ์
วันที่ 2	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวด : ขา , เท้า, แขน, นิ้วมือ
	13.00 – 16.00 น.	ฝึกทบทวนการนวด : ขา , เท้า, แขน, นิ้วมือ
วันที่ 3	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวด : ลำตัวส่วนท้อง, ลำตัวส่วนอก, หลัง
	13.00 – 16.00 น.	ฝึกทบทวนการนวด : ลำตัวส่วนท้อง, ลำตัวส่วนอก, หลัง
วันที่ 4	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวด : ศีรษะและใบหน้า
	13.00 – 16.00 น.	ฝึกทบทวนการนวด : ศีรษะและใบหน้า
วันที่ 5	09.00 – 12.00 น.	ฝึกปฏิบัติการนวดตั้งแต่ต้นจนจบการให้บริการ
	13.00 – 16.00 น.	ทบทวนและฝึกปฏิบัติการนวดตั้งแต่ต้นจนจบการให้บริการ

ผู้สอน ภาคทฤษฎี คณะผู้วิจัย
 ภาคปฏิบัติ คณะผู้วิจัย และครูผู้สอนภาคปฏิบัติ (trainer) จากสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการวิจัยในการสร้างหลักสูตร

4.5.6 เรียนการสอน สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน

- 1) วิดีโอสื่อการสอน
- 2) เอกสารคู่มือผู้เรียน

4.5.7 การประเมินผล

- 1) การทดสอบภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ
- 2) การทดสอบการปฏิบัติงานภาคสนาม

4.5.8 เอกสารอ้างอิง และตำราเรียน

- 1) ประภาส โพธิ์ทองสุนันท์. (2561). ศาสตร์การนวดล้านนา. ใน อาริวิรรณ กลั่นกลิ่นและคณะ, รูปแบบการบริการสปาเพื่อสุขภาพของล้านนา (หน้า 23-31). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- 2) ยิ่งยง -กันยานุช เทาประเสริฐ. (2547). ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา สาขามอพิธิกรรมบำบัด. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ และวิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- 3) กรวรรณ สังขกร. (2560). ประวัติศาสตร์ล้านนา. ใน อาริวิรรณ กลั่นกลิ่น (บ.ก.), รูปแบบการบริการสปาเพื่อสุขภาพของล้านนา (น 56-61). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ เชียงใหม่ จำกัด.
- 4) รุ่งนภา กิตติวัฒน์. (2550). การนวดทารกสัมผัสรักจากมือแม่ (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: คลินิกสุขภาพ.

5) กาญจนา โกทิยะ และ ศิริพันธุ์ ศิริพันธุ์. (2559). การบริหารร่างกายของหญิงตั้งครรภ์เพื่อบรรเทาอาการปวดหลังส่วนล่าง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์*, 8(3), 154-167.

4.5.9 คุณสมบัติผู้เรียน

- 1) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุ 18 ปี ขึ้นไป
- 2) เป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่เข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้
- 3) เป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกาย และจิตใจไม่เป็นอุปสรรคต่อการอบรมและการปฏิบัติงาน

4.5.10 คู่มือผู้เรียน คู่มือผู้สอน

รายละเอียดดูในภาคผนวก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประกอบด้วยโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ ได้แก่ 1) การพัฒนารูปแบบการให้บริการสปาแบบชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) การพัฒนาเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ผลการวิจัยในการวางแผน การบริหารจัดการและการติดตาม ตลอดจนการประเมินผล โครงการย่อย ทั้ง 3 โครงการ ตลอดจนการประเมินผลแต่ละโครงการย่อย มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการให้บริการสปาชั้นนำทุกช่วงวัยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

1.1. ผลการทดลองพบว่าการนวดสปาสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้สึกผ่อนคลายสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

1.2. ผลการทดลองพบว่าการนวดสปาสำหรับกลุ่มสตรีตั้งครรภ์มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้สึกผ่อนคลายสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

1.3. ผลการทดลองพบว่าการนวดสปาสำหรับกลุ่มเด็กทารก หลังการนวดสัปดาห์ที่ 4 กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของน้ำหนักตัว และความยาวรอบศีรษะมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

1.4. ผลการทดลองพบว่าการใช้ดนตรีเพื่อการผ่อนคลายในกลุ่มบุคคลทั่วไปและกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ หลังทดลอง มีค่าเฉลี่ยอัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ ความดันซิสโตลิกและไดแอสโตลิก ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ค่าเฉลี่ยคลื่นสมองแอลฟาเพิ่มขึ้นภายหลังสิ้นสุดการทดลองทันที อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

2. เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

2.1 เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 38 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรม 13 ตัวชี้วัด 2) รสชาติสะท้อนภูมิปัญญา 3 ตัวชี้วัด 3) กลิ่นสะท้อนความหอมล้ำ 7 ตัวชี้วัด 4) เสียงสะท้อนธรรมชาติ 3 ตัวชี้วัด 5) บริการสะท้อนวิถีชีวิต 14 ตัวชี้วัด

2.2 ได้แผนการพัฒนางานที่ให้การรับรองคุณภาพความเป็นสปาชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

3. พัฒนาผลิตภัณฑ์สปาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ผลวิจัยได้สารสกัดหรือน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้ำที่มีอยู่ในภาคเหนือของไทย โดยได้คัดเลือก ว่านเสน่ห์จันทร์หอม และตะไคร้ภูเขา มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สปาที่มีอัตลักษณ์ล้ำ ได้แก่

น้ำมันนวดตัว ครีมบำรุงผิว เกลีสปา สบู่สำหรับแช่ตัวในอ่างอาบน้ำ (Bath bomb) สบู่เหลว และแชมพู จากการศึกษาองค์ประกอบและปริมาณของทางเคมีของน้ำมันหอมระเหยเส้นพันธุ์จันทร์หอมและตะไคร้ภูเขา พบว่ามีคุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมี และมีฤทธิ์ต้านจุลชีพของตำรับต่อเชื้อกลุ่มต่างๆ มีความคงตัวของผลิตภัณฑ์ มีความชุ่มชื้นต่อผิวหนัง รวมทั้งพบว่าความพึงพอใจของผู้ทดสอบที่มีต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมีค่าความพึงพอใจใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ในอุดมคติ

4. หลักฐานการนวดล้านนาสำหรับในกลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มสตรีตั้งครรภ์

องค์ประกอบของหลักฐานสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประกอบด้วย

- หลักการและเหตุผล ความต้องการ ความคาดหวังของสังคม
- การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ ทั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและเฉพาะ
- โครงสร้างหลักสูตร
- เนื้อหาวิชา และคู่มือผู้เรียน คู่มือผู้สอน : โครงการย่อยที่ 1 ร่วมกับกลุ่มประกอบการได้จัดทำเอกสารเนื้อหา ขั้นตอนการให้บริการการนวดล้านนา ทั้งในกลุ่มคนทั่วไปและสตรีตั้งครรภ์ ซึ่งจะพัฒนาเป็นเอกสารคู่มือในการเรียนการสอนต่อไป
- การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ตารางเรียน วิธีการเรียนการสอน สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน
- การประเมินผล
- เอกสารอ้างอิง และตำราเรียน
- คุณสมบัติผู้เรียนและผู้สอน

5. การบูรณาการผลการวิจัยทั้ง 3 โครงการวิจัยย่อย

พบว่าได้รูปแบบการให้บริการสปาล้านนา ที่ใช้การให้บริการนวดล้านนาในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ เด็กทารก โดยใช้ศาสตร์ภูมิปัญญาล้านนาและดนตรีล้านนาที่สามารถสร้างความผ่อนคลาย ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปา คือ น้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาที่มีอยู่ในภาคเหนือของ ไทย โดยได้คัดเลือกว่าพันธุ์จันทร์หอมและตะไคร้ภูเขาเป็นผลิตภัณฑ์สปาที่มีอัตลักษณ์ล้านนา ที่มีฤทธิ์ต้านจุลชีพ ทำให้ผิวหนังมีความชุ่มชื้น และผู้รับบริการพึงพอใจ การบูรณาการจะผสมผสานรูปแบบการให้บริการที่ครอบคลุมทั้ง การให้บริการสปา (Spa services) และ ผลิตภัณฑ์สปา (Spa products)

5.2 อภิปรายผล

การอภิปรายผลจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการให้บริการสปาล้านนา โดยเฉพาะการนวดแบบล้านนา ผลการทดลองพบว่าการนวดล้านนาสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไป และ กลุ่มสตรีตั้งครรภ์มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้สึกผ่อนคลายสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันในการให้บริการจะมีนำเอกลักษณ์โดยใช้การสัมผัส และมีการนำเอาเอกลักษณ์การรักษาแบบพื้นเมือง มาให้บริการร่วมด้วย (จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด และคณะ, 2561) เป็นการผสมผสานศาสตร์และศิลป์สามารถช่วยให้ผู้ใช้บริการรู้สึกผ่อนคลาย นอกจากนี้แนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ทวีปเอเชีย จะมีการบริการที่ผสมผสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

โดยเฉพาะในประเทศไทย การนวดไทยจะได้รับความนิยมจากกลุ่มนักท่องเที่ยวอย่างมาก (Csirmaz & Peto, 2015)

นอกจากนี้ระหว่างการนวด การใช้ดนตรีเพื่อการผ่อนคลายในกลุ่มบุคคลทั่วไปและกลุ่มสตรีตั้งครรภ์หลังคลอด มีค่าเฉลี่ยอัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการหายใจ ความดันซิสโตลิกและไดแอสโตลิก ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ผู้ใช้บริการได้รับความรู้สึกผ่อนคลาย โดยลักษณะของดนตรีบรรเลง ไม่มีเนื้อร้อง มีจังหวะเท่ากับอัตราการเต้นของหัวใจ คือ 60-80 ครั้งต่อนาที เป็นจังหวะที่เหมาะสม (บุษกรณ์ ปิณฑสันต์, 2556)

2. เกณฑ์การรับรองความเป็นสปาชั้นนำสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ความเป็นสปาชั้นนำถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของสปาไทยที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นในแต่ละองค์ประกอบของการให้บริการสปา ซึ่งแตกต่างกับรูปสปาไทยในภูมิภาคอื่น (จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด และคณะ, 2561; เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ, สุรพจน์ วงศ์ใหญ่ และ วลัย ตันติกาญจน์, 2551) ที่ครอบคลุมทั้งรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส

สำหรับองค์การที่ให้การรับรองคุณภาพความเป็นสปาชั้นนำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นสิ่งที่จำเป็นในการรับรองคุณภาพ ที่มีความน่าเชื่อถือ สำหรับการให้บริการที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและสร้างความไว้วางใจแก่ผู้ใช้บริการ

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาในการให้บริการสปาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผลการวิจัยได้นำน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมชั้นนำที่มีอยู่ในภาคเหนือของไทย คือ ว่านเสน่ห์จันทร์หอม และตะไคร้ภูเขา มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สปาที่มีอัตลักษณ์ชั้นนำ ได้แก่ น้ำมันนวดตัว ครีมบำรุงผิว เกลีสปา สบู่สำหรับแช่ตัวในอ่างอาบน้ำ (Bath bomb) สบู่เหลว และแชมพู ในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพจะใช้ศาสตร์แห่งการบำบัดด้วยกลิ่นหรือสุนทรียภาพ ทำให้ผ่อนคลาย รู้สึกสดชื่นและอารมณ์ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลจากกลิ่นหอมที่มาจากน้ำมันหอมระเหยระเหยในพืชสมุนไพรต่างๆ (สุนีย์ จันทร์สกา, 2560) อย่างไรก็ตามการพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาให้มีอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สำคัญ และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับธุรกิจสปาได้เป็นอย่างดี

4. หลักสูตรการนวดสปาสำหรับในกลุ่มบุคคลทั่วไปและกลุ่มสตรีตั้งครรภ์

องค์ประกอบของหลักสูตรการนวดสปาสำหรับในกลุ่มบุคคลทั่วไปและกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ สำหรับพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสปาและผู้ให้บริการสปาแบบสปาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล ความต้องการ ความคาดหวังของสังคม 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ ทั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและเฉพาะ 3) โครงสร้างหลักสูตร 4) เนื้อหาวิชา 5) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ตารางเรียน วิธีการเรียนการสอน สื่อการสอน เอกสารประกอบการสอน 6) การประเมินผล 7) เอกสารอ้างอิง และตำราเรียน 8) คุณสมบัติผู้เรียน ผู้สอน 9) คู่มือผู้เรียน คู่มือผู้สอน ซึ่งคล้ายคลึงตามแนวคิดของ ลูเนนเบิร์ก (Lunenborg, 2011) เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรจะประกอบไปด้วย

1. วัตถุประสงค์ โดยทั่วไปมักจะมีเป้าหมายเชื่อมโยงความคาดหวังของผลการเรียนรู้
2. เนื้อหาวิชา จะมีความสัมพันธ์และสอดคล้องครอบคลุมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้

สำหรับการพัฒนาผู้ให้บริการสปาที่มีความจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในครั้งนี้จะเป็นหลักสูตรการนวดสปาสำหรับในกลุ่มบุคคลทั่วไป กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ ซึ่งได้พัฒนาจากผลการวิจัยที่สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการในการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ เพื่อสร้างอัตลักษณ์สปาให้โดดเด่น

5. การบูรณาการผลการวิจัยทั้ง 3 โครงการย่อย พบว่า ได้ รูปแบบการให้บริการสปาล้านนา ที่ใช้การให้บริการนวดล้านนา ในกลุ่มคนทั่วไป สตรีตั้งครรภ์ เด็กทารก โดยใช้ศาสตร์ภูมิปัญญาล้านนา และ ดนตรีล้านนาที่สามารถสร้างความผ่อนคลาย ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์ล้านนาในการให้บริการสปา คือ น้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมล้านนาคือ ว่านเสน่ห์จันทร์หอม และตะไคร้ภูเขา เป็นผลิตภัณฑ์สปาที่มีอัตลักษณ์ล้านนา ที่มีฤทธิ์ด้านจุลชีพ ทำให้ผิวหนังมีความชุ่มชื้น เป็นการบูรณาการ รูปแบบการให้บริการในสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ครอบคลุมทั้ง การให้บริการสปา (Spa services) และผลิตภัณฑ์สปา (Spa products) ตลอดจนการบูรณาการคุณภาพและมาตรฐานในการให้บริการที่ครบถ้วน จะเห็นได้จากเกณฑ์การรับรองคุณภาพการให้บริการ ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ โดยสำนักงานส่งเสริมธุรกิจสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดเกณฑ์การรับรองคุณภาพสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ต้องการยกระดับมาตรฐานสถานประกอบการฯ ให้มีคุณภาพสูงขึ้น (เกณฑ์การรับรองคุณภาพสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ, 2551) จะต้องมีความมาตรฐานด้านการบริการ (service quality) ที่มีการให้บริการนวดเพื่อสุขภาพและการใช้น้ำเพื่อสุขภาพเป็นการให้บริการหลัก และมาตรฐานด้านผลิตภัณฑ์ (product quality) จากเกณฑ์มาตรฐานฯ นี้จะให้ความสำคัญทั้งด้านการให้บริการและผลิตภัณฑ์สปาอย่างครอบคลุม ผลงานวิจัยนี้จึงเป็นการบูรณาการรูปแบบการให้บริการสปาล้านนาที่มีคุณภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทาง (Apivantanaporn & Walsh, 2016) ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังต้องการการบริการที่คุณภาพเพื่อสร้างเสริมสุขภาพในทุกมิติ ที่ครอบคลุมด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ รวมทั้งบรรยากาศในการให้บริการ (Lagrosen & Lagrosen, 2016) จึงเป็นการพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีประสิทธิภาพของประเทศต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ภาคเอกชน

(1) ควรจะดำเนินการบูรณาการผลการวิจัยทั้ง 3 โครงการที่ได้พัฒนาแล้ว ทั้งการนำผลิตภัณฑ์ล้านนาที่ได้พัฒนามาใช้ในการให้บริการในรูปแบบการบริการสปาล้านนาที่พัฒนาขึ้น และการบูรณาการกับเกณฑ์การรับรองความเป็นสปาล้านนาซึ่งจะได้นำรูปแบบการบริการ และผลิตภัณฑ์สปาล้านนาที่พัฒนาขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งในตัวชี้วัดของเกณฑ์ความเป็นสปาล้านนา

(2) ควรให้การสนับสนุนให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาจากผลการวิจัยครั้งนี้ ในรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้บริการอื่นๆ เช่น น้ำมันหอมระเหยที่ใช้ในการนวด ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวประเภทอื่นๆ

5.3.2 ภาครัฐ

(1) ควรสนับสนุนพัฒนาบุคลากรโดยการฝึกอบรมในหลักสูตรการนวดล้านนาสำหรับในกลุ่มบุคคลทั่วไปและกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ ให้แก่บุคลากรผู้ให้บริการสปา

(2) ควรพัฒนาให้เป็นหลักสูตรกลางในการจัดอบรมสำหรับผู้ให้บริการสปาทั่วประเทศ เพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้สู่ชุมชน

(3) ควรสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรที่เป็นผู้ให้การรับรองแก่สถานประกอบการที่เข้าร่วมรับการประเมินเกณฑ์ความเป็นสปาล้านนา โดยได้รวบรวมข้อมูลบางส่วนจากผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ให้ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะของตัวองค์กรที่จะมาประเมินความเป็นสปาล้านนาตามเกณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ว่าควรจะเป็นองค์กรอิสระ มีคณะกรรมการที่มาจากหลายภาคส่วน ทั้งส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ

(4) ควรสนับสนุนให้พัฒนาผลิตภัณฑ์สปาที่มีความจำเป็นเร่งด่วน โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาที่มีคุณสมบัติในการฆ่าเชื้อโรคได้ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- จุฑาธิปต์ จันทรเอยัด, อังสุมาลิน จำนงชอบ, อรัญ วาณิชกร, และ ณัฏฐพัชร มณีโรจน์. (2561). **ศักยภาพ
อัตลักษณ์ความเป็นไทยของธุรกิจสปาและการนวดแผนไทยเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่
สากล**. วารสารปัญญาภิวัฒน์. ปีที่ 10(2). พฤษภาคม-สิงหาคม หน้า 1-16.
- ปวาร์ณา อัจฉริยบุตร, จิราพร ประสารการ, และ ชนิษฐา ธนาวิรัตน์. (2549). **การศึกษารูปแบบการบริหาร
จัดการธุรกิจสปาในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ (รายงานการวิจัย)**. สำนักประสานงานการพัฒนา
และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เพ็ญภา ททรัพย์เจริญ, สุรพจน์ วงศ์ใหญ่ และวัลลวี ตันติกาญจน์. (2551). **เอกลักษณ์สปาไทย. เอกสารความรู้
ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (2542). **เครือข่ายวิชาการราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น**. เชียงราย: ศูนย์วิจัยและพัฒนา
การแพทย์พื้นบ้าน สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศัชนูสาส์ ดวงจันทร์ และนริศา คำแก่น. (2557). **ความคาดหวังต่อการเลือกใช้บริการสปาเพื่อสุขภาพและ
ความงาม**. SDU Research Journal. ปีที่ 11(3). กันยายน-ธันวาคม หน้า 27-46.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2559). **การวิจัยและพัฒนาการศึกษาไทย**. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. ปีที่ 8
ฉบับ 2 หน้า 1-18.
- สถาบันทรัพยากรเส้นทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). **รายงานการวิเคราะห์แนวโน้ม
เทคโนโลยีและอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ**.
สืบค้นจาก [https://www.ipthailand.go.th/images/3534/web_01052018/Report_CHU/
8_Well-being_06.12.2017_CHU.pdf](https://www.ipthailand.go.th/images/3534/web_01052018/Report_CHU/8_Well-being_06.12.2017_CHU.pdf)
- สัจด์ อุทรานันท์. (2532). **การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วงเดือน
สาธิตสุขจังหวัดเชียงใหม่. (2549). **อัตลักษณ์ไทยล้านนาสู่สปาที่มีเอกลักษณ์**. เชียงใหม่: สำนักงาน
สาธิตสุขจังหวัดเชียงใหม่.
- สุนีย์ จันทรสกา. (2560). **สมุนไพรที่ใช้ในสปา. เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง รูปแบบการให้บริการสปา
เพื่อสุขภาพของล้านนา**. เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ เชียงใหม่.
- สุรัสวดี อ่องสกุล. (2553). **อัตลักษณ์ไทยล้านนาสปา**. เชียงใหม่: สำนักงานสาธิตสุขจังหวัดเชียงใหม่.
- อัศวพงศ์ อันทอง. (2557). **ภาพลักษณ์ แรงจูงใจ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ใช้
บริการสปาไทย**. วิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา, คณะพัฒนาการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อารีวรรณ กลั่นกลิ่น, พรพรรณ ททรัพย์ไพบุลย์กิจ, โรจน์ จินตนาวัฒน์, กมลณัฐ รัตนวรารักษ์ และปรัชญาพร
เจริญภักดิ์. (2552). **สถานการณ์ความต้องการกำลังคนด้านการบริการสปาในประเทศไทย (รายงาน
การวิจัย)**. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- Apivantanaporn & Walsh, (2016). Evaluation of the Institutional Approach to Tourism Policy
Development: The Case of the Low Carbon Island Koh Mak. **Thailand International
Journal of Development and Management Sciences**, 1(1), 15-37.
- Cooper, C. (2005). **Managing tourism knowledge: Concepts and approaches**. London,
England: Channel View.

- Csirmaz, E. & Peto, K. (2015). International trends in recreational and wellness tourism. **Procedia Economics and finance**, 32, 755-762.
- Hockenberry, M., Rodgers, C., & Wilson, D. (2016). **Wong's Essentials of Pediatric Nursing** (10th ed.). St. Louis: Mosby.
- Lagrosen & Lagrosen, (2016). Customer perceptions of quality a stud in the SPA industry. **European Business Review**. 28(6), 657-675.
- Pieta, B., Jurczyk, M., Wszótek, k., & Opal, T. (2014). **Emotional changes occurring in women in pregnancy, parturition and lying-in period according to factors exerting an effect on a woman during the peripartum period**. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*, 14(3), 661–665.
- Soma-Pillay, P., Catherine, N. P., Tolppanen, H., Mebazaa, A., Tolppanen, H., & Mebazaa, A. (2016). **Physiological changes in pregnancy**. *Cardiovascular Journal of Africa*, 27(2), 89–94. <http://doi.org/10.5830/CVJA-2016-021>

ภาคผนวก